

Memòria del *ces*

Sobre l'economia,
el treball i la societat de les Illes Balears

2020

(Resum executiu)

Consell Econòmic i Social
de les Illes Balears

EDITAT PER:

Consell Econòmic i Social de les Illes Balears

DISSENY GRÀFIC, INFOGRAFIES I MAQUETACIÓ: Asunción Gómez

ISSN: 2792-6133

DIPÒSIT LEGAL: PM-2783-2003

S'autoritza la reproducció d'aquesta memòria sempre que n'aparegui la procedència.

COMISSIÓ DE TREBALL DE LA MEMÒRIA DEL CES 2020 SOBRE L'ECONOMIA, EL TREBALL I LA SOCIETAT DE LES ILLES BALEARS

Presidenta

Maria Llompart Bibiloni (grup III, UIB)

Membres titulars fins el 8 d'abril de 2021

Sergio Bertran Damián (grup I, CAEB)
José Guillermo Díaz Montañés (grup I CAEB)
Sebastián Lora Sánchez (grup II, UGT)
Silvia Montejano Cofreces (grup II, CCOO)
Ferran Navinés Badal (grup III, Govern IB)

Membres titulars des del 9 d'abril de 2021

Silvia Montejano Cofreces (grup II, CCOO)
Ferran Navinés Badal (grup III, Govern IB)
Antònia Maria Pou Rotger (grup I, CAEB)
Rafel Roig Grimalt (grup I, CAEB)
Miguel Angel Romero Barrones (grup II, UGT)

La Comissió de Treball de la Memòria s'ha reunit els dies 25 de gener, 24 de febrer, 30 de juny, 29 de juliol, 9 de setembre i 21 d'octubre de 2021. La Memòria del CES 2020 sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears és aprovada pel Ple en la sessió de dia 5 d'octubre de 2021.

PERSONAL DE LA MEMÒRIA DEL CES SOBRE L'ECONOMIA, EL TREBALL I LA SOCIETAT DE LES ILLES BALEARS

DIRECCIÓ I SERVEIS TÈCNICS

Direcció i compendi

Anna Grau Casajust
Cap d'estudis del CES

Josep Valero González
Secretari general del CES

Servei jurídic

Juan Francisco Servera Villena

Documentalista

Montserrat Puyol Rodríguez

Suport logístic i administratiu

Salvador Clari Enguix
M. Inmaculada Alcover Moreno
Javier Olivares Castillo

Becària

Bethany Anne Ratcliffe

Autors i autores de la Memòria del CES 2020 sobre l'economia, el treball i la societat a les Illes Balears

Capítol I. Panorama econòmic i mediambiental de les Illes Balears

Subcapítol I.1. El panorama econòmic de les Illes Balears

1. L'economia de les Illes Balears.
Ferran Navinés Badal i Marta Bonnail Martín
2. El sector primari.
Mateu Morro Marcé i Yolanda Desco Blay
3. Indústria i energia.
Javier Franconetti Manchado
4. Construcció.
Catalina Barceló Horrach
5. El sector de serveis.
Joan Matamalas González
6. Turisme.
Miquel Quetglas Oliver
7. Comerç.
Joan Matamalas González
8. El sector del transport.
Lluís Bru Martínez i Eduard Alonso Paulí
9. Institucions financeres.
Alfredo Martín Oliver
10. Administracions públiques i càrrega fiscal.
Juan B. Llorens Beltrán de Heredia
11. Societat del coneixement i de la informació.
Bàrbara Terrassa Pont, Francina Mas Parera, Bel Llodrà Riera i María Diaz Codina
12. Economia social i solidària.
Margarida Albertí Garau

Subcapítol I.2. El panorama mediambiental de les Illes Balears

Lluís Vallcaneras Nebot

Capítol II: Mercat de treball i polítiques d'ocupació

1. Panorama general del mercat de treball.
Maria del Mar Ribas Mas
2. Anàlisi del mercat de treball de les Illes Balears.
Maria del Mar Ribas Mas
3. Polítiques actives d'ocupació.
Elena Quintana Murci, Francesca Salvà Mut i Maria Tugores Ques
4. Les relacions laborals a les Illes Balears.
Erik Monreal Bringsvaerd i Maria del Mar Crespí Ferriol
5. La seguretat i la prevenció de riscos laborals.
Maria del Mar Ribas Mas

Capítol III: Qualitat de vida i estat del benestar

1. **La població a les Illes Balears.**
Ferran D. Lluch Dubon i Diana Roberta Borràs Rhodes
2. **Benestar econòmic, distribució de la renda i pobresa.**
Llorenç Pou Garcías
3. **Seguretat social.**
Florencio Ingelmo Sánchez
4. **Salut, qualitat de vida i serveis sanitaris.**
José Maria Vicens Gómez, Eusebi Castaño Riera, Maria Magdalena Salom Castell, Bartomeu Sastre Palou, Gema Jiménez Jiménez, Antoni M. Fuster Miró, Maria Teresa Blasco Clar
5. **Educació.**
Joan Amer, Margarita Vives i Belén Pasqual
6. **Serveis socials.**
Josep Lluís Oliver Torelló, Antònia Puiggròs Rebassa, Marta Nogareda Moreno, Raquel Buele Zamora
7. **El sistema de promoció de l'autonomia personal i d'atenció a la dependència.**
Caterina Thomàs Vanrell i Fernanda Caro Blanco
8. **Habitatge.**
Catalina Barceló Horrach
9. **Justícia.**
Sonia Vidal Ferrer
10. **Llengua i cultura.**
Berta Sureda Berna i Maria del Mar Vanrell Bosch

Col·laboracions monogràfiques

- La contribució dels fons europeus en el desenvolupament regional de les Illes Balears.**
Rosario Sánchez Grau i Felix Pablo Pindado
- Avaluació de la qualitat del govern de les institucions de les Illes Balears.**
Fernando Monar Rubia i Sebastián Lora Sánchez
- Model de Districte Innovador com a nou sistema urbà.**
Miquel Barceló Roca
- Els objectius dels ODS en l'àmbit laboral.**
Javier Franconetti Manchado
- IB Dona: Estudis, dades i projectes.**
Susana Portillo Martínez, Susana Ortega Merino i Agnès Radó Vaño.
- Els impactes del COVID-19 en l'exclusió i la vulnerabilitat social de la població a les Illes Balears.**
Isa Nadal Amengual i David Abril Hervàs
- L'impacte de la COVID-19 en la salut de la població i els serveis sanitaris a les Illes Balears.**
José Maria Vicens Gómez, Eusebi Castaño Riera, Maria Magdalena Salom Castell, Bartomeu Sastre Palou, Gema Jiménez Jiménez, Antoni M. Fuster Miró, María Teresa Blasco Clar
- L'atenció a les persones vulnerables des dels Serveis Socials a les Illes Balears durant la pandèmia de la COVID-19.**
Denise Knabe Robertson i Antònia Pascual Galmés

Presentació	7
I. Panorama econòmic i mediambiental	13
I.1. Panorama econòmic de les Illes Balears	15
1. L'economia de les Illes Balears	15
1.1. La contribució dels fons europeus en el desenvolupament regional de les Illes Balears	17
2. El sector primari	18
3. Indústria i energia	19
4. Construcció	21
5. El sector de serveis	22
6. Turisme	23
7. Comerç	25
8. El sector del transport	25
9. Institucions financeres	26
10. Administracions públiques i càrrega fiscal	27
10.1. Avaluació de la qualitat del govern de les institucions de les Illes Balears	28
11. Societat del coneixement i de la informació	29
12. Economia social i solidària	30
12.1. Model de districte innovador com a nou sistema urbà i l'aplicació a Palma	31
I.2. Panorama mediambiental de les Illes Balears	33
1. La meteorologia	35
2. L'aire	35
3. L'aigua	36
4. El medi terrestre	36
5. La biodiversitat	37
6. El medi marí	38
7. L'energia	39
II. Mercat de treball i polítiques d'ocupació	41
1. Panorama general del mercat de treball	43
II.1. L'índex de qualitat del treball (IQT)	44
II.2. Els objectius dels ODS en l'àmbit laboral	45
2. Polítiques actives d'ocupació a la CAIB	46
3. Les relacions laborals a les Illes Balears	47

III. Qualitat de vida i estat del benestar	49
1. La població de les Illes Balears	51
2. Benestar econòmic, distribució de la renda i pobresa	52
III.1. L'Institut Balear de la Dona: estudis, dades i projectes	53
III.2. Els impactes de la COVID en l'exclusió i la vulnerabilitat social de la població a les Illes Balears	54
3. Seguretat Social	55
4. Salut	56
III.3. L'impacte de la COVID en la salut de la població i els serveis sanitaris a les Illes Balears	57
5. Educació	57
6. Serveis socials	58
III.4. L'atenció de les persones vulnerables per part dels Serveis Socials de les Illes Balears durant la pandèmia de la COVID-19	60
7. El sistema de promoció de l'autonomia personal i d'atenció a la dependència	61
8. Habitatge	62
9. Justícia	63
10. Llengua i cultura	64

Presentació

LA MEMÒRIA DEL CES SOBRE L'ECONOMIA, EL TREBALL I LA SOCIETAT DE LES ILLES BALEARS 2020 es caracteritza per l'impacte que ha provocat la pandèmia de la COVID-19 a les Balears. Ja ho enuncíavem en la presentació de la Memòria de l'any 2019, i es confirma amb escreix amb les dades que es presenten. Tot i així, per manca de xifres oficials, no podrem tenir una visió més completa i global dels efectes que ha tingut fins al 2022. Ens referim més en concret a les dades sobre la pobresa i les condicions de vida de la població, atès que l'enquesta de l'INE feta l'any 2020 reflecteix les dades de l'any pre-pandèmic, el 2019, a més d'altres que estan relacionades amb distintes variables mediambientals.

Tanmateix, les dades disponibles són prou eloqüents. La caiguda del VAB de les Balears del 23,7 % parla de la magnitud de la desfeta. Respecte del 2019, el turisme cau un 81 % i la despesa turística un 83,9 %. La facturació en l'hoteleria davalla un 70,8 %, en les activitats administratives un 55,6 % i en el transport un 52,9 %. La mobilitat baixa un 73 %. L'afiliació a la Seguretat Social disminueix un 8,7 %. La caiguda del VAB i de les afiliacions converteix les Illes Balears en la comunitat autònoma més afectada per l'impacte econòmic i social de la pandèmia. La diferència entre la caiguda del VAB i les afiliacions mostra l'efecte social beneficiós que han tingut els ERTO, ja que els afectats per aquests expedients, a més de cobrar qualche tipus de prestació, continuen d'alta a la Seguretat Social. En el període abril-desembre de 2020 hi ha hagut 60.435 persones afectades pels ERTO, 27.614 homes i 31.508 dones. En suspensió d'ocupació, s'han comptabilitzat 52.164 persones i en desocupació parcial 8.271. Les xifres permeten avaluar la dimensió de l'impacte social en les persones desocupades sense dret a prestació o amb la prestació ja esgotada. El 2020, la taxa d'atur (16,1 %) ha superat la de la mitjana espanyola (15,5 %) per primera vegada en vuit anys. Les administracions públiques han incrementat un 30 % el pressupost en serveis socials comunitaris bàsics. A final de desembre de 2020, les persones en ERTO eren 7.050 (3.417 homes i 3.663 dones).

La pandèmia de la COVID-19 i els impactes econòmics i socials que ha implicat han fet trontollar les bases suposadament sòlides del nostre model econòmic. S'ha establert un debat cívic entre els que valoren que la pandèmia és una causa accidental i que prest es tornarà a les xifres de l'economia pre-pandèmica i els que creuen que cal repensar les bases del nostre creixement econòmic i iniciar una transició cap a una major diversificació productiva. Els estudis del CES sobre les previsions de l'impacte de la pandèmia elaborats l'any 2020 segons les darreres taules input-output del 2014 de les branques productives de les Illes Balears tal volta permeten intuir els focus amb més resiliència econòmica durant la pandèmia, i segurament els sectors per on es podrien començar a fixar els objectius de desenvolupament sostenible, que les administracions públiques haurien de liderar, amb una adequada planificació estratègica en l'horitzó del 2030. Almanco aquesta era una de les conclusions centrals del Dictamen 5/2020 sobre la prospectiva H2030 aprovat l'octubre del 2020 pel plenari del CES.

Malgrat que no sigui un tema central d'aquesta Memòria, cal fer referència a aquest dictamen del CES sobre la prospectiva econòmica, social i mediambiental de les societats de les Illes Balears a l'horitzó 2030 del CES, que és fruit de l'estudi elaborat pel CES i la UIB; presentat l'abril de 2019; debatut en els fòrums insulars, i sintetitzat i aprovat, després d'intensos mesos de debat, per unanimitat en el ple del CES. Es tracta d'un document que planteja una visió compartida de futur i que hauria de ser el full de ruta d'uns eixos estratègics compartits pel conjunt de les forces polítiques de les Balears. Un document que caldria posar més en valor, ja que els reptes de futur de la revolució digital, el canvi climàtic o la pressió demogràfica sobre el nostre territori ens obligaran a esforços col·lectius que, com a societat, hauriem d'afrontar de la manera més consensuada possible.

També la Memòria 2020 del CES presenta novetats interessants. Hem començat a fer l'esforç d'introduir una perspectiva transversal de gènere en el conjunt de la publicació. Coordinar aquesta perspectiva amb un nombre tan elevat de col·laboradors i col·laboradores no sempre és una tasca fàcil. Així i tot, hem intentat utilitzar un llenguatge inclusu quan es podien desagregar les estadístiques per sexes i establir una col·laboració estable de coordinació de criteris amb l'Institut Balear de la Dona.

Una altra novetat qualitativa prou important és la de introduir tot un subapartat mediambiental diferenciat en el capítol I de la Memòria. Els temes mediambientals no poden ser considerats com un aspecte secundari de l'activitat econòmica; no poden ser comptabilitzats tan sols com a costos d'externalitats negatives. Amb una concepció finita del territori i dels recursos, i molt més en uns espais reduïts com són les nostres illes, els temes dels impactes mediambientals i la repercussió que impliquen en la sostenibilitat global han de ser prou coneguts, analitzats i valorats per la importància que suposen. La comissió de la Memòria proposà fer una licitació pública per dissenyar un indicador sintètic mediambiental que li permetés fer una valoració qualitativa del nostre medi ambient, a més de les dades sectorials purament quantitatives, proposta que va ser aprovada per la Comissió Permanent del CES. Esperam que a la memòria del 2021 el subapartat de medi ambient pugui aportar aquesta nova mesura d'informació.

A fi de facilitar a les persones que es dediquen a la recerca i al públic en general l'accessibilitat i la comoditat en l'ús de les dades de la memòria, a més de la versió en PDF, es penjaran en format d'Excel totes les taules i gràfiques, per permetre'n l'explotació posterior. Un dels reptes del qual som conscients és el de facilitar amb les noves tecnologies la millora de l'aprofitament públic de la ingent i valuosa informació que inclou la Memòria. Sabem que hem fet tan sols una primera i petita passa, però pensam que també cal destacar-la en aquesta presentació.

Una altra novetat ha estat introduir un requadre sobre bones pràctiques de governança en les administracions públiques de les Illes Balears. És la primera vegada que ens introduïm en el seguiment i l'avaluació d'aquest aspecte de les administracions públiques, que ja compten amb indicadors prou contrastats en les estadístiques de la Unió Europea. La bona governança, la transparència i la facilitació de la participació ciutadana es consideren peces clau en la transversalitat que ha de tenir un compte un concepte global de sostenibilitat. És voluntat de la comissió de la Memòria avançar en la recerca d'aquesta informació —actualment prou dispersa i poc sistematitzada—, la qual cosa sens dubte contribuirà a millorar el contingut qualitatiu de la nostra publicació.

D'altra banda, els requadres específics que hi ha a la Memòria d'enguany tenen a veure amb anàlisis aprofundides sobre aspectes sectorials produïts per la pandèmia. El requadre de salut és prou rellevant. L'any 2020 hi ha hagut a les Balears 545 defuncions derivades de la pandèmia i 36.972 casos de COVID-19. Però de gener a agost del 2021 hi ha hagut 58.362 nous contagis. L'any 2020 ha estat l'any de l'explosió de la pandèmia, però l'any 2021 sembla que serà el de la major expansió. L'impacte de les noves vacunes sens dubte serà prou rellevant per analitzar el 2021 l'impacte més minorat d'aquesta forta expansió. Malgrat tot, les dades del 2020 indiquen que la causa de més mortalitat en els homes continuen sent els tumors malignes, i en les dones els problemes del sistema circulatori.

Un altre apartat que té prou rellevància és la dinàmica del mercat de l'habitatge a les Balears, tant pel que fa a la compravenda de nous habitatges com al mercat de compravenda de segona mà i el mercat de lloguer. La dinàmica d'aquests mercats està prou allunyada de les necessitats socials d'una part significativa de la nostra societat, especialment les persones més vulnerables del mercat laboral, el jovent i les persones majors que no tenen habitatge propi. Quasi una tercera part de les transaccions les efectuen compradors estrangers, sobretot en el segment del mercat de luxe. Els preus continuen a l'alça, malgrat les petites davallades en els moments més àlgids dels tancaments.

En conjunt, cada apartat de la Memòria ens dona una informació destacable sobre els aspectes en els quals ha afectat la pandèmia. No podem més que agrair l'esforç del conjunt de col·laboradors i col·laboradores que l'han feta possible. Enguany, cal valorar l'esforç de coordinació i direcció de la nova cap d'estudis, Anna Grau, que, amb el conjunt de l'equip del CES i de la becària Bethany Anne Ratcliffe, han aconseguit dur a bon port una nova publicació de la Memòria del CES.

Un esforç col·lectiu que també correspon als consellers i conselleres de la comissió de la Memòria, que amb el seu seguiment, aportacions i suggeriments han contribuït a enriquir-ne i millorar-ne els continguts, una comissió que ha tingut l'excel·lent direcció de la consellera i doctora en economia de la UIB Maria Llompart.

També volem agrair el treball de les col·laboracions que han fet possible la correcció, la composició, la impressió i la distribució de la publicació, tant en paper com en format digital. La seva professionalitat, dedicació i compromís estan també darrere l'èxit de publicar aquesta Memòria 2020.

Finalment, cal destacar que el 2020 ha estat l'any en què ha acabat el tercer mandat del CES. El gener de 2021, es van nomenar els nous consellers i conselleres i a final de març assumirem la presidència amb la voluntat de donar suport a la continuïtat dels treballs en curs, així com la d'estimular la introducció d'aspectes innovadors en la confecció de la Memòria, per tal d'intentar facilitar el clima de treball col·lectiu de la comissió. Aquesta memòria que presentem és un dels productes del nou mandat i de la feina de totes les persones que componen la institució.

Tan sols ens cal esperar que el mandat anual d'elaborar aquesta Memòria, previst en la llei que posà en funcionament el CES, hagi complert la seva finalitat. A més, per les circumstàncies excepcionals que hem viscut, esperam que sigui molt útil a la societat de les Illes Balears.

RAFEL BALLESTER SALVÀ
President del CES

JOSEP VALERO GONZÁLEZ
Secretari general del CES

CAPÍTOL I

PANORAMA
ECONÒMIC I MEDIAMBIENTAL DE
LES ILLES BALEARS

I.1. Panorama econòmic de les Illes Balears

1. L'ECONOMIA DE LES ILLES BALEARS

La crisi de la COVID-19 ha tingut efectes devastadors en l'economia de les Illes Balears.

L'any 2020, l'economia regional real de les Illes Balears, mesurada a partir del valor afegit brut (VAB), ha decrescut un -23,7 %, una caiguda que mai no s'havia registrat a les Illes Balears i que ha estat la més pronunciada de totes les comunitats autònomes. La crisi de la COVID-19, per si sola, ha fet que la taxa de creixement anual acumulativa, que al llarg del període 2014-2019 es va situar en el 3,1 %, hagi caigut a un -11,2 % en el període 2014-2020.

Mallorca arriba a un VAB de 17.282 milions d'euros, amb una caiguda del -22,6 %, mentre que a les Pitiüses i a Menorca ha estat de 2.646,7 milions (-29,9 %) i de 1.731,8 milions (-23,3 %) respectivament

A causa del turisme, el sector de serveis és el que ha patit més la crisi de la COVID-19, atès que el 2020 presenta una taxa de creixement negativa d'un -25,1 %; mentre que l'agricultura cau un -8,2 %; energia i indústria un -19,4 %, i la construcció un -12,3 %. Quant al valor absolut en euros constants Mallorca arriba a un VAB de 17.282 milions d'euros, amb una caiguda del -22,6 %, mentre que a les Pitiüses i a Menorca ha estat de 2.646,7 milions (-29,9 %) i de 1.731,8 milions (-23,3 %) respectivament.

Les dades de FUNCAS² mostren que l'any 2019 el creixement del VAB a preus constants de les Illes Balears (1,8 %) està per sota de la mitjana del total de comunitats autònomes (2,1 %);

en concret, ocupa el novè lloc en el conjunt de les desset comunitats. També es pot indicar que en els períodes 2001-2007, 2008-2013 i 2014-2019 les Illes Balears s'han comportat millor que el conjunt de comunitats autònomes a partir del 2008. Així, mentre que en els anys anteriors a la gran recessió (2001-2007) les Balears estigueren a la coa del creixement regional, al llarg del període de crisi (2008-2013) estigueren en tercera posició regional, i en els anys de la recuperació (2014-2019) han estat en primera posició.

Considerant les dades del Directori Central d'Empreses (DIRCE) de l'Institut Nacional d'Estadística,³ es comprova que l'any 2020 el nombre d'empreses a les Illes Balears ha augmentat en 1.310 (1,3 %), amb un total de 100.022 empreses (6.687 empreses més que les que hi havia l'any 2008, la qual cosa indica un increment del 7,2 %).

1. ALOMAR, L.; DEYÀ, M. L.; MATAMALAS, J.; RIBAS, M. M.; RAMOS, D.; POU, L. (dir.); QUETGLAS, M. (coord.). *Conjuntura econòmica de les Illes Balears*. Març de 2021. Palma: GOIB. Direcció General de Model Econòmic i Ocupació, 2021. http://www.caib.es/sites/revistaconjunturaeconomica/ca/d/mara_2021_0/ [consulta: 20 setembre 2021].

2. FUNCAS. (2021). *Coyuntura económica*. <https://www.funcas.es/coyuntura-economica/> [consulta: 20 setembre 2021].

3. INE. (2021). *Explotación estadística del directorio central de empresas*. DIRCE. https://www.ine.es/dyngs/INEbase/es/operacion.htm?c=Estadistica_C&cid=1254736160707&menu=ultiDatos&idp=1254735576550 [consulta: 20 setembre 2021].

Els efectes de la COVID-19 també s'han reflectit en les dades del comerç exterior. Així, les importacions han caigut un -37 % respecte del 2019 i han arribat als 994 milions d'euros; les exportacions han davallat un -13 % i s'han situat en els 1.604 milions d'euros, per la qual cosa el saldo net exterior té un insòlit superàvit de 610 milions d'euros, impulsat pels superàvits de les partides distorsionants (661 milions), ja que les productives registren dèficit (-51 milions).

Les dades del Registre d'Inversions Exteriors⁴ indiquen que la inversió bruta estrangera sense entitats de tinença de valors estrangers (ETVE) per comunitats autònomes ha estat a les Illes Balears de 103,2 milions d'euros, amb una davallada del -64 %, la qual cosa suposa 183 milions d'euros menys.

La COVID-19 ha provocat una deflació generalitzada en el conjunt de comunitats autònomes, excepte en el cas de les Canàries. L'any 2020, la inflació interanual ha estat negativa, amb un -0,31 % a les Balears i amb un -0,34 % en el conjunt de l'economia espanyola. Per comunitats autònomes, les Balears es troben en la sisena posició. Per sobre, a part de les Canàries, només hi ha el País Basc, Extremadura, Andalusia i Múrcia.

Segons FUNCAS, l'evolució (en base 100 Espanya) de la renda real per capita de les Balears respecte de la resta de comunitats autònomes en el període 2000-2021 ha estat la més regressiva en el conjunt de comunitats autònomes, ja que ha passat de la segona posició relativa (125) l'any 2000 a la dotzena posició (87,8) l'any 2020, amb una pèrdua de 37,2 punts del seu nivell relatiu, la qual se situa molt per sobre de la pèrdua del nivell relatiu de les Canàries (-23,9 punts), que és la segona comunitat autònoma en pèrdua relativa. També cal destacar que, mentre que l'any 2015 les Balears encara es mantenia (1,6 punts) per sobre del nivell 100 Espanya, l'any 2020 ja se situa a -12,2 punts per sota de la mitjana espanyola.

A partir de les darreres dades de la comptabilitat regional de l'INE en el període 2009-2019, a les Balears la remuneració dels salaris era un 50,3 % de la renda regional el 2009; el 2019 va representar un 47,9 %, amb una pèrdua de 2,4 punts en la representació en la renda regional. En el conjunt de l'Estat, la participació dels salaris en la renda nacional es troba en el 52,9 % el 2009 i en el 50,6 % el 2019, amb una pèrdua de 2,3 punts. Aquest fenomen de pèrdua de participació dels salaris en la renda regional és comú a totes les comunitats autònomes al llarg del període analitzat, en què les Illes Balears experimenten una pèrdua superior a la mitjana regional i ocupen l'onzena posició regional en el conjunt de comunitats autònomes. Aquestes variacions de la participació dels salaris en la renda regional al llarg d'aquests anys es pot explicar per les diferències de creixement en les variables que determinen els costos laborals unitaris (CLU), és a dir, entre el valor dels salaris horaris i la productivitat horària. Aquesta diferència en termes dels factors de creixement per a aquestes variables situen les Balears en un valor de -0,06, mentre que el conjunt de comunitats autònomes està en un valor de -0,05 punts. Val a dir que, tant pel que fa al creixement de la productivitat horària com al creixement del salari per hora treballada, en el període 2009-2019 les Illes Balears ocupen la primera posició en el rang de les desset comunitats autònomes, amb uns augments dels 23,4 % i del 17,4 % respectivament, mentre que en el conjunt de l'Estat aquests augments només són del 12,7 % i del 7,8 %.

4. MINISTERI D'INDÚSTRIA, COMERÇ I TURISME (GdE). (2021). *Inversión extranjera en España*. <http://datainvex.comercio.es/> [consulta: 20 setembre 2021].

1.1. LA CONTRIBUCIÓ DELS FONS EUROPEUS EN EL DESENVOLUPAMENT REGIONAL DE LES ILLES BALEARS

El 2021 obre un nou cicle per a la planificació estratègica regional en el marc de la Política de Cohesió, la qual cosa fa en un context de grans dificultats econòmiques en què les necessitats immediates per frenar l'expansió de la pandèmia de la COVID-19, així com per protegir les famílies i les empreses de les greus conseqüències que suposa, determinen, en gran manera, l'agenda política dels diferents governs.

Al mateix temps, la Comissió Europea ha iniciat els treballs preparatoris sobre com ha de ser la propera fase de recuperació i com aquesta pot contribuir a crear sistemes econòmics més pròspers, sostenibles i resilients. El maig de 2020 va presentar el Pla de Recuperació, amb l'objectiu d'ajudar els estats membres a tornar a engegar el motor econòmic i encaminar-lo per la senda d'una recuperació sostenible, equitativa, inclusiva i justa per a tothom.

Per això, entre altres mesures, s'ha creat un ambiciós paquet financer denominat Next Generation, dotat amb 750.000 milions d'euros, dels quals Espanya en rebrà 140.000 milions.⁵ L'aplicació d'aquest paquet es basa, fonamentalment, a donar suport financer a inversions i reformes, en particular relacionades amb les transicions ecològica i digital i la resiliència de les economies nacionals, i a estimular la inversió privada, especialment dels sectors més afectats.

En el marc de la Política de Cohesió, cal destacar la nova iniciativa Ajuda a la Recuperació per a la Cohesió i els Territoris d'Europa (REACT-UE), amb una dotació financera de 47.500 milions d'euros. Aquest pressupost s'ha distribuït entre els estats membres en funció de la gravetat de l'impacte socioeconòmic de la crisi a cada país, inclòs el nivell de desocupació juvenil i la prosperitat relativa de les diferents economies.

Espanya rebrà 12.400 milions d'euros, dels quals se n'han assignat a les Illes Balears gairebé 300 milions, que s'integraran en els programes d'inversió dels Fons Europeu de Desenvolupament Regional (FEDER) i del Fons Social Europeu (FSE) per completar-ne l'execució abans del desembre de 2023. La incorporació dels recursos addicionals REACT-UE⁶ resultarà crucial per ajudar a gestionar millor els efectes econòmics de la crisi sanitària, a afavorir progressivament l'accés a serveis fonamentals de la manera més àmplia possible i a reactivar l'activitat econòmica.

Però, a més, les Illes Balears també es beneficiaran dels nous programes de la Política de Cohesió amb càrrec al FEDER i a l'FSE⁷, si bé encara es desconeix el volum d'ajudes que la Comunitat Autònoma gestionarà durant el proper període 2021-2027. El FEDER destinarà almenys el 65 % dels seus recursos a dues prioritats fonamentals per a la Unió Europea (UE):

5. COMISSIÓ EUROPEA. (2021). *Pla de recuperació per a Europa*. https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_es [consulta: 20 setembre 2021].

6. COMISSIÓ EUROPEA. (2021). *Presupuesto de la UE para la recuperación: preguntas y respuestas sobre REACT-EU, la política de cohesión posterior a 2020 y el Fondo Social Europeo Plus*. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/es/qanda_20_948 [consulta: 20 setembre 2021].

7. COMISSIÓ EUROPEA. (2021). *Priorities for 2021-2027*. https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/how/priorities [consulta: 20 setembre 2021].

- D'una banda, impulsar la innovació, la digitalització, la transformació econòmica i el suport a les petites i mitjanes empreses.
- De l'altra, reforçar l'aplicació de l'Acord de París, i invertir en la millora de l'eficiència energètica, les fonts renovables, la mobilitat sostenible i la lluita contra el canvi climàtic.

L'FSE se centrarà a construir el pilar europeu de drets socials en tres àmbits essencials:

- L'ocupació, mitjançant la igualtat d'accés al mercat de treball, el foment d'unes condicions laborals justes, la promoció de l'emprenedoria i la millora de l'ocupabilitat.
- L'educació, la formació i l'aprenentatge permanent al llarg de tota la vida laboral.
- La inclusió social i la lluita contra la pobresa.

2. EL SECTOR PRIMARI

L'any 2020, la producció final del sector primari balear en termes corrents ha estat de 249.230.401 €, dels quals la producció agrària n'ha aportat 203.580.448, el 81,68 % del total de la producció primària balear. Amb relació al 2019, en què fou de 249.971.645 €, la producció s'ha reduït en 741.244 €, un -0,29 %. Per tant, l'any 2020, amb totes les dificultats generades per les mesures sanitàries derivades de la pandèmia, no s'ha produït un descens significatiu de la producció final del sector primari.

No s'ha produït un descens significatiu de la producció final del sector primari

Aquesta producció prové de quatre àmbits: l'agrícola, el ramader, el pesquer i el forestal. El 2020, la producció agrícola ha estat de 143.506.233 €, el 58 % del total; la producció ramadera ha estat de 60.074.215 €, el 24 % del total; la producció pesquera ha estat de 34.394.470 €, el 14 % del total, i la producció forestal ha estat d'11.255.483 €, un 5 % del total.⁸

El 2020, la producció agrícola, amb 143.506.233 €, ha davallat un -2 %, atès que el 2019 fou de 146.310.517 €, i la ramadera, que el 2019 fou de 61.530.809 €, el 2020 ha baixat a 60.074.215 €, un -2,3 %. Per això, la producció agrària final, agrícola i ramadera, que el 2019 fou de 207.841.326 €, el 2020 ha estat només de 203.580.448 €, amb un retrocés del -2%, forçat per condicions climàtiques adverses en certs cultius i, sobretot, per les dificultats de comercialització derivades de les limitacions imposades per raons sanitàries als canals de restauració i hostaleria. Així i tot, la renda agrària del 2020 ha estat de 108.247.887 €, que representa una millora del 5,6 %, atès que la renda agrària del 2019 va ser de 102.461.014 €.

8. Les dades sobre macromagnituds agràries, superfícies agràries i produccions agrícoles i ramaderes han estat elaborades pels Serveis de Millora Agrària i Pesquera (SEMILLA), GOIB.

El sector pesquer també ha retrocedit, ja que el 2019 la producció pesquera final fou de 34.941.319 € i el 2020 ha estat de 34.394.470 €, amb un descens d'un -1,5 %, de manera que ha canviat la tònica expansiva dels anys anteriors, perquè el 2019 el sector havia crescut un 2,4 % i el 2018 un 13 %, coincidint amb una reducció de l'esforç pesquer que apuntava una millora progressiva de la comercialització pesquera. La renda pesquera del 2019 va ser d'11.483.956 € i la del 2020 d'11.257.056 €, una davallada del -2%. Així mateix, les dades del sector pesquer no s'allunyen gaire de les del sector agrari.

El sector forestal, que el 2019 s'havia estimat que havia obtingut una producció final de 7.188.399 €, el 2020 ha aconseguit 11.255.483 €, un increment del 56,57 %, però que pot ser degut, en part, a la millor informació estadística obtinguda.

Les dades ens col·loquen davant una evolució marcada per l'estabilitat, amb una lleugera baixada de la producció final del sector primari balear de només un -0,29 % del valor de la producció, una reducció, vista en conjunt, poc significativa, sense que això ens faci perdre de vista la debilitat estructural del sector o l'augment dels condicionants negatius originat per la crisi sanitària, que poden perjudicar l'evolució del sector en els propers anys.

La debilitat estructural del sector o l'augment dels condicionants negatius originat per la crisi sanitària, que poden perjudicar l'evolució del sector en els propers anys

3. INDÚSTRIA I ENERGIA

L'evolució de la producció en la indústria balear continua tenint una tendència marcada per la pèrdua de representativitat en l'economia balear.

Quant a l'evolució del valor afegit brut (VAB) de la indústria en termes de pes sobre el total de l'economia balear, continua destacant la tendència suau i constant de la pèrdua de representativitat, ja que passa d'un 6,6 % el 2015 a un 5,5 % el 2019.⁹ Per tant, el previsible impacte negatiu de la COVID-19 en la indústria balear el 2020 és un efecte afegit i no una causa principal del comportament que ha experimentat.

Tot això és a pesar que en termes d'ocupació no s'observa amb claredat aquest comportament. El pes del mercat laboral en la indústria balear es manté entorn d'un 7 %, això sí, cada any oscil·la entorn d'aquest valor, que el 2020 ha estat d'un 6,8 %. Quant al nivell de llocs de feina del 2020, hi ha una important pèrdua de llocs de feina, amb una reducció d'unes 1.200 persones treballadores, amb caigudes d'un -4,7 % del personal assalariat i d'un -1,5 % dels autònoms respecte del 2019.¹⁰

9. ALOMAR, L.; DEYÀ, M. L.; MATAMALAS, J.; RIBAS, M. M.; RAMOS, D.; POU, L. (dir.); QUETGLAS, M. (coord.). *Conjuntura econòmica de les Illes Balears. Març de 2021*. Palma: GOIB. Direcció General de Model Econòmic i Ocupació, 2021. http://www.caib.es/sites/revistaconjunturaeconomica/ca/d/mara_2021_0/ [consulta: 20 setembre 2021].

10. IBESTAT. (2021). *Estadística estructural d'empreses*. <https://ibestat.caib.es/ibestat/estadistiques/economia/industria-energia/industrial-empreses-macromagnituds/a9f2f290-bc16-4c4e-b1eb-65f9d93a64ad> [consulta: 20 setembre 2021].

A les Illes Balears, el 2020 el nombre d'empreses industrials ha disminuït un -4,2 %

A les Illes Balears, el 2020 el nombre d'empreses industrials ha disminuït un -4,2 % respecte de l'any anterior, de manera que es trenca una ratxa d'augment d'empreses iniciada el 2014. Previsiblement, el motiu d'aquesta interrupció és la COVID-19. En total, són 113 empreses menys que l'any 2019, la major part corresponents a la indústria manufacturera, la més important del conjunt de la indústria, amb una caiguda de 108.¹¹ Aquest comportament en el nombre d'empreses es correspon amb l'evolució de la producció de la indústria. La gran recessió ja va impactar negativament en la producció industrial, tant en l'àmbit estatal com balear, i la recuperació a nivells previs a la gran crisi del 2008 encara no s'ha produït. La COVID-19 ha agreujat el refredament que el sector presentava des del 2017, que ha agafat dimensions més greus en el cas de les Illes Balears. Així, l'índex de producció industrial (IPI) balear és 25 punts inferior a l'estatal, -72 punts enfront de -96, efecte agregat del comportament dels diferents grups industrials. Valors semblants observam en béns intermedis i energia, però en béns de consum aquest diferencial augmenta fins a 40 punts, amb un IPI a les Illes Balears de 54 punts.¹²

Els ingressos del sector industrial del 2018 superaren en 320 milions els del 2017, i el benefici d'explo-tació va ser d'uns 190 milions d'euros, dels quals un 84 % es van registrar en la indústria manufac-turera i de subministrament d'aigua a parts iguals; un 10 % en la de subministrament d'electricitat, i la resta en indústries extractives.

Pel que fa a l'energia, durant els dos primers trimestres del 2020 s'ha observat una important reducció de la producció i la demanda d'energia elèctrica a les Illes Balears, entorn del -18 %; però a Eivissa, en els dos primers trimestres de l'any 2020, la producció ha disminuït un -74,3 % i a Formentera un -44,3 %.¹³ Quant al consum de productes petrolífers líquids, s'aprecia com el percentatge de bio en gasolina va perdent pes en els darrers deu anys. Si el 2010 el percentatge de bio a les gasolines era del 6,7 %, el 2020 ha estat del 3,7 %. En el cas de bio en gasoil, el comportament és el contrari, ja que si el 2010 el percentatge era del 5,9 %, el 2020 ha estat del 7,2 %. Com en el cas anterior, si analitzam el consum dels dos primers trimestres del 2020 per avaluar l'impacte de la COVID-19, aquest és clar: hi ha una reducció del consum, a tots els grups, per sobre del -35 % respecte del mateix període del 2019, amb una caiguda màxima en el cas del fueloil BIA, amb una reducció del -50,3 %. Hi ha una excepció, que és el gasoil B, que mostra una reducció en el consum de només el -5,6 %.¹⁴

11. Ibidem.

12. IBESTAT. (2021). *Índex de producció industrial (IPI)*. <https://ibestat.caib.es/ibestat/estadistiques/economia/industria-energia/produccio-industrial-ipi/e0abee28-4502-465a-994c-58ce82f80fc8> [consulta: 20 setembre 2021].

13. IBESTAT. (2021). *Facturació d'energia elèctrica (GESA)*. <https://ibestat.caib.es/ibestat/estadistiques/economia/industria-energia/facturacio-energia-gesa/8b419725-bb6e-4710-a94f-34f08a4ad5ba> [consulta: 20 setembre 2021].

14. CORPORACIÓN DE RESERVAS ESTRATÉGICAS DE PRODUCTOS PETROLÍFEROS (CORES). (2021). *Estadísticas*. <https://www.cores.es/es/estadisticas> [consulta: 20 setembre 2021].

4. CONSTRUCCIÓ

En plena pandèmia i amb mesos de confinament, l'activitat de la construcció ha disminuït, encara que ho ha fet de manera més moderada que altres sectors als quals han afectat seriosament les restriccions de mobilitat. L'activitat constructora ha estat impulsada per la palanca residencial privada, principalment centrada en reformes i en construccions unifamiliars. Ha predominat la construcció d'habitatges unifamiliars destinats a segments de població d'alt poder adquisitiu. Per contra, el nombre de projectes turístics i comercials i l'obra pública, sobretot edificació residencial i equipament social —que l'any anterior havien estat dues palanques importants d'activitat— s'ha reduït significativament.

L'activitat constructora ha estat impulsada per la palanca residencial privada

Ha predominat la construcció d'habitatges unifamiliars destinats a segments de població d'alt poder adquisitiu

El 2020, s'ha revisat la metodologia de la comptabilitat regional d'Espanya (CRE),¹⁵ font que publica el producte interior brut (PIB) del sector; per tant, la darrera dada disponible és del 2019. Es confirma el que es va avançar en la memòria del 2019: el sector de la construcció ha aconseguit un màxim aquest any. Amb totes les reserves de la primera estimació, el PIB a preus de mercat del sector de la construcció va créixer un 11,2 % el 2019 (enfront del 6,1 % del 2018).

Aquest percentatge reflecteix el dinamisme del sector i el fa destacar entre la resta de sectors productius. Ha multiplicat per tres el creixement del PIB del conjunt de la comunitat (que ha estat del 3,9 %) i, en termes absoluts, el sector ha generat 2.581,9 milions d'euros, similar al PIB del 2010 (2.382,7 milions d'euros). El pes d'aquest sector respecte del PIB total de les Balears ha guanyat importància amb relació als darrers anys, encara que, això sí, no ha arribat al percentatge de fa una dècada. És a dir, el 2019 el PIB del sector representava el 8,4 % del PIB total, 0,7 punts percentuals més que el 2017 (7,7 %) i 1,4 punts menys que el 2010 (9,8 %).

La inversió pública, analitzada a partir de les dades de l'Associació d'Empreses Constructores i Concessionàries d'Infraestructures (SEOPAN),¹⁶ no ha seguit el ritme del 2019 i s'ha reduït per primera vegada després de cinc anys seguits de pujades. El 2020 s'han licitat 436,6 milions d'euros, la qual cosa suposa una disminució del -39,4 % respecte de l'any anterior, causada, en bona part, per la retirada de pressupost per part de l'Administració central. L'edificació en obra residencial pública i els equipaments socials han estat els grans perjudicats.

Ha continuat un model d'activitat centrat en la construcció nova i de reforma d'habitatge unifamiliar

La inversió privada en habitatges lliures ha esquivat el temporal i ha frenat una caiguda més gran del sector. L'activitat en curs ha estat elevada, ja que s'han acabat més de 3.100 habitatges,

15. INE. (2020). *Contabilidad regional de España*. https://www.ine.es/dyngs/INEbase/es/operacion.htm?c=Estadistica_C&cid=1254736167628&menu=resultados&idp=1254735576581 [consulta: 20 setembre 2021].

16. ASSOCIACIÓ D'EMPRESES CONSTRUCTORES I CONCESSIONÀRIES D'INFRAESTRUCTURES (SEOPAN) (2020). *Licitación*. <https://seopan.es/licitacion/> [consulta: 20 setembre 2021].

la dada més alta des del 2012, i se n'han començat 3.200. Tanmateix, els habitatges públics no han arrencat, atès que s'han desplomat un 29 %. Ha continuat un model d'activitat centrat en la construcció nova i de reforma d'habitatge unifamiliar, encara que també ha millorat en habitatge plurifamiliar, sobretot a les Pitiüses.¹⁷

Malgrat la pandèmia, a les Illes Balears les sol·licituds de qualificació provisional d'habitatge només s'han reduït un -3,2 % respecte de l'any anterior i s'han concentrat en els habitatges lliures. S'han començat 3.249 habitatges, una bona quantitat en comparació amb la que es va registrar en la crisi anterior. Però hi ha algunes diferències segons l'illa. D'acord amb les variables analitzades, el comportament més bo s'ha esdevingut a les Pitiüses (en obra nova d'habitatge), seguides de Mallorca (en reforma d'habitatge). A Menorca, en aquest sentit, l'impacte de la pandèmia ha estat més gran.

5. EL SECTOR DE SERVEIS

El sector de serveis és el més important de l'economia de les Illes Balears en volum de producció i d'ocupació

D'ençà de mitjan segle passat, l'economia de les Balears experimenta una terciarització progressiva que s'intensifica durant els anys posteriors a la gran recessió. El sector de serveis és el més important de l'economia de les Illes Balears en volum de producció i d'ocupació. Si bé a partir de l'any 2014 exhibeix una gran fortalesa i un fort ritme de creixement, amb taxes interanuals que entre els anys 2015 i 2017 superen el 5,0 %, a partir

del 2018 afluixa aquest ritme gradualment. Entre el 2014 i el 2019, el pes dels serveis de mercat en el conjunt de l'economia de l'arxipèlag no ha sofert gaires variacions i s'ha mantingut invariablement unes dècimes per sobre del 70 %.¹⁸ En canvi, si es considera el pes de tot el sector, és a dir, tant els serveis de mercat com els de no mercat,¹⁹ el percentatge supera el 85,0 %.

L'expansió del sector de serveis és una tendència que es reproduïx a totes les illes, tot i que s'observen algunes diferències remarcables. Seguint la comptabilitat regional desagregada per illes i sectors econòmics que publica l'EUROSTAT,²⁰ el 2018 —el darrer any amb dades disponibles a escala insular— les Pitiüses presenten el major pes del sector de serveis de mercat, amb un poc més del 71,0 % del seu valor afegit brut, seguides de Mallorca, en què els serveis representen quasi el 66,0 % de tota l'activitat productiva. Finalment, Menorca és l'illa menys hiperespecialitzada, i els serveis hi tenen una presència sensiblement inferior —encara que també s'ha accelerat en els darrers anys— i representen el 58,5 % de l'economia de l'illa.

17. DIRECCIÓ GENERAL D'HABITATGE, MINISTERI DE TRANSPORTS, MOBILITAT I AGENDA URBANA (GdE). <https://www.mitma.gob.es/informacion-para-el-ciudadano/informacion-estadistica/vivienda-y-actuaciones-urbanas/estadisticas/vivienda-y-suelo> [consulta: 20 setembre 2021].

18. INE. (2020). *Contabilidad regional de España*. https://www.ine.es/dyngs/INEbase/es/operacion.htm?c=Estadistica_C&cid=1254736167628&menu=resultados&idp=1254735576581 [consulta: 20 setembre 2021].

19. Aquests serveis inclouen administracions públiques i defensa, Seguretat Social obligatòria, educació, activitats sanitàries i serveis socials. Si bé en part són proveïts per empreses privades, es poden considerar serveis de no mercat, majoritàriament de provisió pública.

20. EUROSTAT. (2021). *Regional economic accounts*. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/national-accounts/data/database> [consulta: 20 setembre 2021].

Quant a les dades del 2020, la Direcció General de Model Econòmic i Ocupació estima que el VAB del sector disminueix un -25,2% respecte del 2019. La caiguda del conjunt de l'economia es calcula en un -23,7 %.²¹

En la mateixa línia, segons la informació dels indicadors d'activitat del sector de serveis (IASS),²² en concret de l'índex de volum de negoci, el 2020 les vendes de les empreses de serveis de mercat no financers a les Balears cau un -37,8 %, percentatge evidentment molt allunyat dels valors dels anys precedents. Les activitats vinculades a la mobilitat i al turisme són les més perjudicades. La facturació de l'hostaleria davalla -un 70,8 %; la de les activitats administratives i serveis auxiliars, un -55,6 %; la del transport i emmagatzematge, un -52,9 %, i la del comerç, gairebé un -21,0 %. La resta d'activitats, si bé també queden en negatiu, no presenten davallades tan accentuades.

Les activitats vinculades a la mobilitat i al turisme són les més perjudicades

6. TURISME

Les mesures sanitàries que els governs han hagut de prendre per fer front a la crisi sanitària han afectat directament l'activitat turística, ja que s'han imposat restriccions de mobilitat a la majoria de països. La pèrdua de confiança i la incertesa de l'evolució futura també han afectat negativament l'afluència de visitants.

En aquest escenari, el turisme d'origen estranger presenta els descensos més negatius; en canvi, augmenta significativament el mercat espanyol en el volum turístic global de les Illes Balears. Les Pitiüses i Mallorca pateixen el daltabaix més greu, mentre que Menorca, amb més presència del turisme nacional, és la regió amb els decrements més suaus.²³

Les Pitiüses i Mallorca pateixen el daltabaix més greu

Les Illes Balears han registrat un total de 3,1 milions de turistes el 2020, davant els 16,4 milions del 2019, és a dir, una afluència de només una cinquena part. El turisme estranger s'ha enfonsat i només ha vingut 1 de cada 10 turistes que ho feren el 2019. El turisme domèstic, tot i que també retrocedeix a causa de la crisi sanitària, queda més o manco a la meitat (-51,2 % de variació). Aquestes caigudes són les més fortes en comparació amb la resta de comunitats de l'Estat, on les visites dels residents a l'estranger

3,1 milions de turistes el 2020, davant els 16,4 milions del 2019

21. ALOMAR, L.; DEYÀ, M. L.; MATAMALAS, J.; RIBAS, M. M.; RAMOS, D.; POU, L. (dir.); QUETGLAS, M. (coord.). *Conjuntura econòmica de les Illes Balears. Març de 2021*. Palma: GOIB. Direcció General de Model Econòmic i Ocupació, 2021. http://www.caib.es/sites/revistaconjunturaeconomica/ca/d/mara_2021_0/ [consulta: 20 setembre 2021].

22. IBESTAT. (2021). *Indicadors d'activitat del sector serveis (IASS)*. https://ibestat.caib.es/ibestat/page?p=px_tablas&nodeId=9eda88c7-878c-4261-88d9-c4f10c92a03b&tab=tablas&lang=ca [consulta: 20 setembre 2021].

23. La font de les dades de turisme és: IBESTAT. (2021). *Flux de turistes (FRONTUR)*. <https://ibestat.caib.es/ibestat/estadistiques/economia/turisme/fluxe-turistes-frontur/043d7774-cd6c-4363-929a-703aaa0cb9e0> [consulta: 20 setembre 2021].

s'han reduït un -77,3 %, fins als 19 milions de turistes. Fruit d'aquest daltabaix, les Illes Balears passen a la coa com a receptores de turisme estranger entre les regions considerades com a turístiques.

El 2020 l'estada mitjana dels turistes s'ha allargat, respecte del 2019, més o manco un dia (un 14,7 % més), la qual cosa s'ha esdevingut per una caiguda del nombre de turistes més forta que la del total d'estades (-78,6 %), les quals han estat 17,8 milions. Novament són les estades dels turistes estrangers (-85,5 %) les que més llastren el global, atès que les dels espanyols cedeixen un -42,5 %. Des de la perspectiva de l'estacionalitat, la crisi sanitària ha afectat més els mesos de temporada mitjana-alta (-80,4 %), tot i que les pernoctacions en temporada mitjana-baixa també han minvat (-69,1 %), fet que ha implicat l'increment del pes d'aquesta segona fins a una quarta part del total.

Quant a la composició, s'ha produït un transvasament des dels allotjaments de mercat, especialment des dels hotels i similars, cap als de no mercat. A més, el motiu d'oci o vacances ha cedit pes en favor dels motius de feina o negocis. També s'ha donat un daltabaix en la contractació de paquets turístics.

La despesa turística total ha seguit una evolució semblant a la del nombre de turistes, ja que ha minvat un -83,9 %, amb 2.657 milions d'euros. La despesa per persona ha caigut per sota dels 1.000 € i ha cedit un -13,7 % respecte del 2019. La despesa diària s'ha mantingut per sobre dels 100 €, però respecte de l'any anterior ha davallat una quarta part.

A Mallorca, que acull dos terços dels turistes, tot just ha arribat un 20 % dels visitants del 2019. Com a la resta d'illes, el decreixement del turisme espanyol no ha estat tan intens com el del mercat internacional. La despesa turística ha disminuït en una proporció semblant, però la ràtio per persona ha continuat sent la més alta de tot l'arxipèlag.

A Menorca augmenta el pes del nombre de turistes sobre el total de les Illes Balears en la mateixa quantia que baixa el de Mallorca, el 14 %. Aquesta regió presenta la caiguda més suau de tot l'arxipèlag (-70,7 %), gràcies a la contenció en la caiguda del turisme de nacionalitat espanyola. La despesa turística efectuada en aquesta illa ha davallat un -75,7 % interanual i continua amb les ràtios més baixes.

Les Pitiüses tenen un pes del 20 % quant a nombre de turistes en relació amb el total de les Balears i també en perden quatre cinques parts respecte del 2019. El nombre d'estades ha disminuït un -80,2 % i la despesa turística total ha davallat un -84,1 %. La despesa per persona i la diària ha caigut prop d'un -20 %.

Pel que fa als hotels, han patit les reduccions interanuals més intenses tant en el nombre de viatgers allotjats (-87,0 %) com en el de pernoctacions (-90,1 %) en comparació amb altres tipologies. Aquest fet es repeteix a totes les illes. El grau d'ocupació per places del 2020 ha quedat a la meitat del grau d'ocupació del 2019. Menorca presenta el grau més alt (37,6 %) i les Pitiüses el més baix (33,7 %). Quant a la rendibilitat del sector hotelier, s'ha mantingut la tarifa mitjana diària, però els ingressos per habitació disponible s'han desplomat fins a la meitat dels del 2019.

Els efectes de la crisi sanitària no han afectat tan intensament el nombre d'empreses del sector turístic en comparació amb l'ocupació o la contractació.

7. COMERÇ

L'impacte de la crisi derivada de la COVID-19 s'ha notat de forma molt evident en el sector del comerç. Les mesures de distanciament per contenir la pandèmia, les restriccions de la mobilitat, una temporada estival caracteritzada per la manca de vendes lligades al turisme i les dificultats econòmiques de les llars, entre altres factors, han afectat l'activitat econòmica i l'ocupació. Això no obstant, s'ha de deixar constància que els efectes de la crisi provocada pel coronavirus s'han manifestat de forma desigual en funció de l'activitat comercial, ja que, malgrat que en el moment de redactar aquest apartat no es disposa encara de dades oficials de tot l'exercici del 2020, ha estat notori el fort creixement de les vendes mitjançat comerç electrònic, especialment de productes d'alimentació, moda, electrònica i llar.

Fort creixement de les vendes mitjançat comerç electrònic

Durant el 2020, el sector del comerç ha registrat una davallada d'un poc més d'una cinquena part respecte del 2019 (-20,9 %).²⁴ Quant a l'índex d'ocupació, la variació mitjana de tot l'exercici també ha presentat una disminució prou pronunciada i s'ha situat en un -7,2 %.

D'altra banda, el comerç al detall, l'activitat amb més pes en el sector, ha concentrat gairebé el 38,0 % de la facturació i el 35,0 % del VAB del sector. Si bé a final d'any ha apuntat un canvi de tendència pel que fa a la facturació, s'ha tancat l'exercici amb una variació mitjana, en relació amb el 2019, d'un -14,6 %. L'ocupació associada al comerç minorista de les Balears, tot i que no ha descendit de manera tan accentuada com les vendes, ha presentat una taxa de variació interanual d'un -6,9 %.²⁵

8. EL SECTOR DEL TRANSPORT

Les mesures per controlar la pandèmia han inclòs limitar la mobilitat de les persones. El 14 d'abril de 2020, el Ministeri de Transports Mobilitat i Agenda Urbana ha donat a conèixer els resultats d'un estudi de mobilitat a Espanya durant l'estat d'alarma elaborat amb procediments d'anàlisi de dades massives. La font principal d'informació ha estat el posicionament dels telèfons mòbils durant l'estat d'alarma. L'estudi ha mostrat que les Illes Balears ha estat una de les quatre comunitats autònomes en les quals s'ha produït una baixada més important de la mobilitat (un -73 % comparat amb el mateix període de l'any anterior).²⁶ Aquesta reducció s'ha produït tant pel que fa a moviments dins la comunitat autònoma, com quan s'han resseguit sortides i entrades de les Illes Balears. Palma també ha estat una de les ciutats espanyoles on s'ha observat una major reducció de la mobilitat (en aquest cas, del 79 %).

En les Illes Balears s'ha produït una baixada important de la mobilitat

24. INE. (2020). *Contabilidad regional de España*. https://www.ine.es/dyngs/INEbase/es/operacion.htm?c=Estadistica_C&cid=1254736167628&menu=resultados&idp=1254735576581 [consulta: 20 setembre 2021].

25. IBESTAT. (2021). *Indicadors d'activitat del sector serveis (IASS)*. https://ibestat.caib.es/ibestat/page?p=px_tablas&nodeld=9eda88c7-878c-4261-88d9-c4f10c92a03b&tab=tablas&lang=ca [consulta: 20 setembre 2021].

26. MINISTERI DE TRANSPORTS, MOBILITAT I AGENDA URBANA. (2021). *Estudio de movilidad con Big Data*. <https://www.mitma.gob.es/ministerio/covid-19/evolucion-movilidad-big-data> [consulta: 20 setembre 2021].

L'emergència sanitària també ha provocat una reducció molt intensa del principal mode d'entrada i sortida de persones de les Balears a partir de mitjan març de 2020. L'any 2020 han arribat un total de 4.635.814 persones als aeroports de les Illes Balears. Aquesta xifra representa un 22 % del total de passatgers que han arribat a qualsevol dels tres aeroports de les Balears i suposa una caiguda molt pronunciada si la comparam amb les dades de la darrera dècada. Si considerem la informació per aeroports, la davallada anual als tres aeroports és similar, tot i que la davallada a Maó (31 % d'arribades en relació amb el 2019) ha estat menor que la d'Eivissa (26 %) o Palma (21 %).²⁷

A Mallorca, Eivissa i Menorca, el transport de passatgers per via marítima és força inferior al transport per via aèria. Amb diferència, el major nombre de passatgers és a la connexió entre les illes Pitiüses (recordem que no disposen de connexió aèria). Un 63 % dels passatgers que arriben a Eivissa provenen de Formentera, i més del 90 % dels passatgers de Formentera tenen com a destinació la Vila d'Eivissa. L'evolució de la darrera dècada ha estat d'un augment sostingut dels passatgers per via marítima, amb l'excepció del final de la crisi (anys 2011-2012), i una estabilització a Eivissa i Formentera en els darrers anys. A més, destaca l'augment de passatgers a Mallorca, que el 2019 hauria doblat el nombre de passatgers que arribaven a Mallorca el 2010 (812,107 el 2019 enfront de 412,181 el 2010). Si es compara el nombre de passatgers del 2020 amb el del 2019 a totes quatre illes, es comprova que hi ha hagut una caiguda de passatgers que ha variat entre un 40 % a Mallorca i Menorca i un 45 %-50 % a les Pitiüses.²⁸

9. INSTITUCIONS FINANCERES

El volum total de crèdit a les Illes Balears s'ha situat en els 33.944 €, la qual cosa suposa un creixement positiu del 13,5 % en comparació amb els 29.902 € que es registraren el 2019. El creixement del crèdit del 2020 en un context de pandèmia s'ha d'entendre com una conseqüència de la major demanda de finançament de les societats no financeres i les famílies per fer front a la minva dels seus nivells d'ingressos a causa del fre de l'activitat econòmica. Això també explica que l'augment del crèdit a les Balears hagi estat tres vegades superior a la taxa del 4,2 % del conjunt d'Espanya, ja que l'economia balear està especialitzada en activitats relacionades amb l'hostaleria, un dels sectors més castigats per les mesures de confinament i distanciament social. La pujada del crèdit total, unida a la caiguda sense precedents del PIB balear, ha situat la ràtio del volum de crèdit total sobre el producte interior brut generat a les Illes Balears en un 131,9 %, des d'un valor del 88,7 % registrat a final de 2019. Es tracta d'una ràtio semblant a la de final de 2013, en què va ser del 138 %.²⁹

27. IBESTAT. (2021). *Transport aeri*. <https://ibestat.caib.es/ibestat/estadistiques/economia/serveis/transport-aeri-port-aeroport/00ce6b3e-018a-4564-b3a4-cfe49acf9f14> [consulta: 20 setembre 2021].

28. IBESTAT. (2021). *Transport marítim*. <https://ibestat.caib.es/ibestat/estadistiques/economia/serveis/transport-aeri-port-aeroport/00ce6b3e-018a-4564-b3a4-cfe49acf9f14> [consulta: 20 setembre 2021].

29. BANCO DE ESPAÑA. (2019). *Memoria de la Central de Información de Riesgos*. <https://www.bde.es/bde/es/secciones/informes/informes-y-memorias-anuales/memoria-de-la-cir/> [consulta: 20 setembre 2021].

BANCO DE ESPAÑA. (2020). *Boletín estadístico*. <https://www.bde.es/webbde/es/estadis/infoest/bolest.html> [consulta: 20 setembre 2021].

L'increment del deute de les empreses pot ser explicat en part per les mesures públiques que s'han adoptat per fer front als efectes negatius de la pandèmia. A escala estatal, les línies de l'ICO han avaluat un total de 26.385 operacions a 17.818 empreses de les Balears, per un import total avaluat de 3.467,7 milions d'euros, que han permès la mobilització de 4.760,3 milions d'euros.³⁰ A escala autonòmica, les línies de l'ISBA i del Govern de les Illes Balears han incrementat un 220 % el volum d'avalis concedits a empreses en relació amb el 2019, per tal de poder accedir a finançament en condicions favorables. No obstant això, es podria observar un deteriorament de la situació financera de les empreses balears per l'increment del nivell de deute i la caiguda en el nombre i el volum d'ampliacions de capital. L'efecte final dependrà de les ajudes públiques directes que les empreses puguin obtenir durant el 2021 i del nivell de rebrot de l'activitat, que estarà relacionat amb l'efectivitat i la rapidesa del programa de vacunació.

El nombre d'operacions hipotecàries formalitzades a les Balears durant l'any 2020 ha augmentat un 7,7 % i el volum mitjà ha caigut un -7,86 %, la qual cosa ha deixat el volum total concedit pràcticament inalterat en relació amb l'any 2019 (creixement d'un -0,01 %).³¹

**El nombre d'operacions
hipotecàries
formalitzades a les
Balears durant l'any 2020
ha augmentat un 7,7 %**

Pel que fa al deute de les administracions públiques a les Balears, ha arribat fins als 9.120 milions d'euros, fet que suposa un increment del 2,90 % en relació amb el 2019. Això implica que el volum de deute de les administracions quant al PIB balear ha augmentat fins al 29,9 %, de manera que s'ha trencat la tendència decreixent dels darrers anys i s'ha assolit una taxa superior al màxim del 29,5 % del 2015. Amb referència a la composició del deute, es manté el FLA com a principal font de finançament, però en disminueix la importància fins al 57,3 % del total; per tant, se situa en la mitjana en comparació amb la resta de comunitats autònomes. L'increment del deute de les administracions del 2020 ha estat finançat principalment per préstecs a llarg termini d'institucions financeres espanyoles, que han augmentat el seu pes del 15 % del 2019 al 32,2 % del 2020.³²

**El volum de deute de les
administracions quant al
PIB balear ha augmentat
fins al 29,9 %**

10. ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES I CÀRREGA FISCAL

L'anàlisi dels pressupostos autonòmics, insulars i municipals genera resultats que reflecteixen els diferents recursos públics anuals. Es pot observar una disminució important en el total d'ingressos no financers a la Comunitat Autònoma de les Illes Balears en comparació amb el 2019; quant a les despeses, aquestes han estat afectades per la caiguda extraordinària del PIB el 2020 a causa de la

30. INSTITUTO DE CRÉDITO OFICIAL (GdE). (2020). *Líneas avales COVID-19*. <https://www.ico.es/documents/19/2429886/WEB-Informe+LINEAS+Avalas+COVID-19-abril+2021.pdf/47193301-7f5a-4b17-b597-6dc8fce970b4> [consulta: 20 setembre 2021].

31. IBESTAT. (2021). *Hipoteques*. https://ibestat.caib.es/ibestat/estadistiques/aa16d082-2b15-42d1-a982-603a091b-6c8e/2ac88de7-e1ec-48ad-a17c-18695a19fead/es/I212001_0007.px [consulta: 20 setembre 2021].

32. IBESTAT. (2021). *Deute públic*. <https://ibestat.caib.es/ibestat/estadistiques/economia/sector-public/deute-public/683a0bdd-d457-454e-a66a-77229a712f52> [consulta: 20 setembre 2021].

situació sanitària al país. En canvi, en la inversió destaca l'estabilitat en termes de valor relatiu. Menorca és l'illa amb un menor grau d'inversió en infraestructures en termes comparatius.³³

D'altra banda, el deute públic autonòmic s'ha duplicat en els darrers deu anys, encara que el creixement d'aquest se situa per sota de l'augment del conjunt de les comunitats autònomes.

El pressupost del sector públic instrumental s'aprova de manera anual. El 2020, aquest pressupost agregat representa una despesa de 921,8 milions d'euros, majoritàriament concentrada en entitats públiques empresarials. A més, el 2020, la comunitat autònoma presenta un augment del 2,9% en el deute acumulat. Aquest deute s'ha duplicat en els darrers deu anys.

Els pressupostos dels ajuntaments de les Illes Balears estan equilibrats; els ajuntaments de Palma i Calvià són els que acumulen més de la meitat de la despesa municipal de Mallorca.³⁴

Finalment, l'anàlisi de la càrrega fiscal reflecteix que hi ha grans diferències entre les administracions de les diverses comunitats autònomes. En el cas de les Balears, l'any 2020 hi ha hagut un creixement significatiu de la pressió fiscal i una lleugera disminució de la càrrega fiscal.³⁵

10.1. AVALUACIÓ DE LA QUALITAT DEL GOVERN DE LES ILLES BALEARS

***Identificar i compartir
les bones pràctiques
de gestió pública és un
exercici que contribueix
a la millora de la qualitat
institucional***

Identificar i compartir les bones pràctiques de gestió pública és un exercici que contribueix a la millora de la qualitat institucional i, amb aquesta, al bon desenvolupament de les polítiques i de la prestació dels serveis públics. Això no obstant, no és corrent que això es produeixi amb la intensitat i la periodicitat adequades.

A partir d'una anàlisi de diverses institucions de les Illes Balears, tant a escala local, com insular i autonòmica, s'ha comprovat que s'ha registrat un nombre abundant de bones pràctiques, algunes amb un perfil excel·lent. Quant als ítems més clàssics, com els d'informació a la ciutadania o transparència, també s'han registrat diverses bones pràctiques. Algunes institucions tenen un perfil clar de qualitat institucional, amb més de tres anys d'implantació.

D'altra banda, hi ha poques experiències de governança multinivell. D'aquest tipus, hi ha les reunions de la Presidència del Govern de les Illes Balears i les presidències dels consells insulars, o, en altres entorns, les juntes de seguretat local entre la Delegació del Govern de l'Estat i les batlies i els responsables de seguretat municipal. Els fons de la Unió Europea implicaran una major presència i importància de la governança multinivell, ja que la coordinació i la cooperació seran fonamentals per al bon fi d'aquestes inversions.

33. Conselleria d'Hisenda i Relacions Exteriors (GOIB).

34. Elaboració pròpia segons les dades del Ministeri d'Hisenda i Relacions Exteriors i els portals municipals de transparència.

35. Ministeri d'Hisenda i Administracions Públiques (GdE).

Tanmateix, es detecten espais en els quals seria convenient desenvolupar iniciatives d'estímul al més aviat possible, com ara un sistema d'integritat que inclogui un codi de conducta per a la resta de personal; un altre sistema d'integritat que inclogui la protecció dels denunciants de situacions d'abús o corrupció, i un sistema d'avaluació de polítiques públiques.

11. SOCIETAT DEL CONEIXEMENT I DE LA INFORMACIÓ

El Pla de Ciència, Tecnologia i Innovació 2018-2022 (Pla CTI 2018-2022),³⁶ vigent actualment, ha conviscut amb la pandèmia de la COVID-19 durant gairebé dos anys (2020-21). Els indicadors disponibles a dia d'avui no reflecteixen encara la situació; per tant, cal esperar que el mes de novembre de 2021, moment en què es publicaran les enquestes de l'Institut Espanyol d'Estadística (INE) de l'any 2020, es puguin valorar les conseqüències d'aquesta pandèmia en el sistema d'R+D i innovació de les Illes Balears. En espera de la publicació de les dades del 2020, s'analitzen les del darrer any disponible, el 2019.³⁷

Des de l'any 2015, la despesa en R+D a les Illes Balears ha anat augmentant, encara que el darrer any l'increment només ha estat d'un 4,4 % (el 13,2 % entre els anys 2017-2018). Malgrat aquestes dades, només representa el 0,9% del total de la despesa de tot l'Estat. Pel que fa a la distribució sectorial, la despesa en R+D que van efectuar les empreses durant el 2019 ha continuat augmentant considerablement.

El nombre de persones investigadores ha augmentat un 3,3 % respecte del 2018, un percentatge menor que el que es va registrar l'any 2018, conseqüència del reduït augment de la despesa en R+D, encara que es troba per sobre de la mitjana nacional. Tanmateix, només hi ha 3,0 persones investigadores per 1.000 persones de la població activa a les Illes Balears, mentre que a Espanya aquesta ràtio és de 6,3.

**Hi ha 3,0 persones
investigadores per 1.000
persones de la població
activa a les Illes Balears**

Pel que fa a la despesa en activitats innovadores, el 25,6 % de la despesa de les Illes Balears es dedica a l'R+D interns i només el 6,1 % a l'adquisició externa d'R+D.

El percentatge d'empreses amb despesa en activitats innovadores sobre el total d'empreses a Espanya l'any 2019 és d'un 16,4 %. Aquest percentatge té els valors més alts al País Basc i a Catalunya, amb un 21,6 % i 20,6 % respectivament. Les Illes Balears són a la cua de la proporció d'empreses amb despesa en activitats innovadores, amb només un 9,9 %.

**Les Illes Balears són a
la cua de la proporció
d'empreses amb despesa
en activitats innovadores**

36. Disponible a: <https://www.caib.es/govern/rest/arxiu/3975762> [consulta: 20 setembre 2021].

37. INE. (2021). *Estadística sobre actividades de I+D*. https://www.ine.es/dyngs/INEbase/es/operacion.htm?c=Estadistica_C&cid=1254736176754&menu=ultiDatos&idp=1254735576669 [consulta: 20 setembre 2021].

La connexió a Internet a les empreses es manté estable en aquest darrer període, i la forma de connexió que predomina continua sent la banda ampla fixa, tot i que augmenta la connexió per fibra òptica. La velocitat contractada, en canvi, augmenta considerablement.

Respecte de l'equipament a les llars de les Illes Balears, el 95,6 % disposa d'accés a Internet i banda ampla fixa.

Els béns més comprats per part de la ciutadania durant el 2020 han estat roba, sabates i accessoris, seguits d'ordinadors, tauletes i telèfons mòbils. Les videotelefonades han augmentat de forma notòria per les circumstàncies excepcionals d'aquest 2020; han passat d'un 61 % a un 85,1 %.

L'ús d'Internet entre els menors d'entre 10 i 15 anys ha passat del 88,6 % el 2019 al 98,5% el 2020

L'ús d'Internet entre els menors d'entre 10 i 15 anys ha passat del 88,6 % el 2019 al 98,5% el 2020. La pandèmia de la COVID-19 ha estat clau en l'ús de la Xarxa per part dels menors, ja que Internet ha format part de l'educació i de l'oci d'aquest col·lectiu durant bona part de l'any 2020.

12. ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA

La crisi generada per la COVID-19 posa de manifest la responsabilitat social de les empreses i el caràcter resiliènt de l'economia al costat de les persones.

El pes de l'economia social a les Balears respecte del total de l'economia continua en un 2 %

El pes de l'economia social a les Balears respecte del total de l'economia continua en un 2 %, si bé satisfà necessitats socials bàsiques.³⁸

Les Balears són a la coa d'Espanya en nombre de persones treballadores en cooperatives i societats laborals.³⁹ El sector de serveis és el que té més persones ocupades, a l'igual que en el total de l'economia de l'arxipèlag. Les persones treballadores en l'economia social són un col·lectiu jove: un 44 % té entre 40 i 54 anys, i els menors de 40 anys són el 38 %. Quant a la permanència a l'empresa, les persones treballadores amb més de 5 anys d'antiguitat són el 38 %, 6 punts percentuals per sobre d'Espanya.

S'ha dinamitzat el cooperativisme, atès que s'han constituït 22 cooperatives amb 109 socis. Les cooperatives de treball associat són les més nombroses, seguides de les agràries i de les d'habitatge, amb una quota important a Eivissa. El 2020, les cooperatives i les societats laborals han ocupat 2.224 persones (0,5 % de la població ocupada). Destaca l'agricultura ecològica, amb 1.020 operadors.

38. IBESTAT. (2021). *Directorio d'empreses (DIRCE)*. <https://ibestat.caib.es/ibestat/estadistiques/economia/empreses/directori-empreses-dirce/95e76a42-3134-4928-8ba6-3387e441d18f> [consulta: 20 setembre 2021].

39. MINISTERI DE TREBALL I ECONOMIA SOCIAL (GdE). (2021). *Datos estadísticos*. https://www.mites.gob.es/es/sec_trabajo/autonomos/economia-social/estadisticas/index.htm [consulta: 20 setembre 2021].

12.1. MODEL DE DISTRICTE INNOVADOR COM A NOU SISTEMA URBÀ I L'APLICACIÓ D'AQUEST A PALMA

Un districte innovador és un espai urbà, node de la xarxa global de ciutats, que acull les noves empreses intensives en coneixement, pròpies de l'economia exponencial, en què es tracta d'aplicar un nou planejament urbanístic que permeti una nova ciutat densa i compacta amb barreja d'usos, que faciliti el canvi cultural i que potencii els sectors intensius en coneixement. Així, un districte innovador disposa de noves infraestructures de coneixement; té en compte el canvi social com a necessitat i com a oportunitat per a la innovació social, i disposa de nous sistemes de governança i de comunicació.⁴⁰

El projecte Districte Innovador del Nou Llevant de Palma (DINL) és molt interessant per molts d'aspectes, entre d'altres per les característiques de la ciutat; per l'entramat institucional específic de les Balears; per la situació de partida del sistema de coneixement i del sistema productiu, i per la proximitat dels barris que limiten amb l'àmbit territorial del futur districte.

És un projecte de Palma i de les Balears, que requereix un ampli consens, establert en el temps i participació dels sectors de la quàdruple hèlix: administracions, coneixement, empreses i societat civil.

40. BARCELÓ, M. (2020). *INNOCITIES. Urbanismo, economía, tecnología y cambio social*. Barcelona: InnoPro.

SUBCAPÍTOL I.2.

PANORAMA MEDIAMBIENTAL DE
LES ILLES BALEARS

1. LA METEOROLOGIA⁴¹

El 2020 ha estat un any sec a Menorca i, sobretot, a les Pitiüses. La sequera s'ha fet palesa arreu de la geografia illenca en la segona meitat de l'any.

En relació amb la temperatura, el 2020 ha estat considerat per l'AEMET com un any molt càlid a Mallorca (fins i tot extremadament càlid al Raiguer, al Pla, a Migjorn i a la conca de Palma), molt càlid també a Menorca (extremadament càlid al centre i a l'oest de l'illa) i càlid a les Pitiüses. En general, tots els mesos han estat considerats càlids o molt càlids amb l'excepció de juny, que ha estat considerat normal, i d'octubre, que ha estat considerat molt fred.

Cal destacar el pas de la borrasca *Glòria*, entre el 19 i el 21 de gener, que ha deixat precipitacions abundants, així com un temporal marítim extraordinari.

Pel que fa a la precipitació, destaca la del dia 19, que ha deixat 123,0 L/m² a Ferreries, Son Gornesset (que ha representat el rècord de l'estació), així com els 247,3 L/m² a Lluc, que ha estat la màxima precipitació de l'any a les Balears i la segona més alta registrada a l'estació, que disposa de dades des del 1951. També sobresurten els 177,8 L/m² a Portocolom, que han estat el rècord de l'estació, que disposa de dades des del 1950.

Pel que fa al temporal marítim originat pel pas de la borrasca *Glòria*, a la Dragonera s'ha arribat a dos rècords absoluts: el d'altura màxima, amb 14,22 metres (rècord de l'estació i segon registre més elevat mesurat mai a les Illes Balears), i els 8 metres d'altura significativa. A Maó la boia també ha registrat 8 m d'altura significativa el dia 21, així com un nou rècord de les Illes Balears amb una altura màxima de 14,77 m, més que els 14,22 de la Dragonera.

2. L'AIRE

Després del descens experimentat en anys de crisi econòmica, la reactivació ha portat com a conseqüència l'augment generalitzat de les emissions, sobretot dels òxids de nitrogen (principalment NO i NO₂), els quals es formen, habitualment, per la combinació d'aquests dos elements en processos de combustió a altes temperatures. Aquests processos se solen produir en els vehicles de motor dièsel, però també en la combustió de carbó, petroli o gas natural. En qualsevol cas, els nivells dels òxids de nitrogen i de sofre no assoleixen els nivells anteriors als de la crisi econòmica de 2008.⁴²

Pel que fa pròpiament al CO₂ per sectors d'activitat, el processament de l'energia ha estat, com en anys anteriors, el factor més determinant, en el qual el MAJOR PES,

**El 46,3% del total
d'emissions de CO₂ són
del transport**

41. Les dades són de l'AEMET (2021).

42. Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic. Conselleria de Transició Energètica, Sectors Productius i Memòria Democràtica (GOIB).

a diferència de l'any anterior, el té el TRANSPORT (el 46,4 % del processament de l'energia i el 46,3 % del total d'emissions de CO₂), seguit de les indústries del sector energètic (amb el 43,6 % i el 43,5 % respectivament). També destaca el descens de l'aportació dels processos industrials, que el 2009 representaven 513,80 kt de CO₂ equivalent, davant les 190,16 del 2019. Percentualment, les emissions procedents del processament de l'energia experimenta un descens del 8 % respecte del 2018, les que deriven dels processos industrials i l'ús de productes també experimenten un descens del 38,7 % respecte de l'any anterior, les que deriven de l'agricultura pràcticament es mantenen constants amb un descens del -0,1 % i, finalment, les que deriven del tractament i l'eliminació de residus disminueixen un -1,8 %.

3. L'AIGUA⁴³

Precipitacions per sota dels valors normals

La baixada estiuenca de les reserves no ha estat tan marcada com la d'anys anteriors, pel fet que ha disminuït l'afectació del turisme. No s'observa una recuperació en els darrers mesos de l'any, la qual cosa té la causa directa en les precipitacions per sota dels valors normals.

Així, amb relació a les reserves hídriques, malgrat que el 2020 en general ha estat un any sec, el fet de reduir-se el turisme a l'estiu ha comportat que els aqüífers no sofrissin la típica davallada estiuenca. Aquest fet ha afavorit que només a Eivissa (6 mesos) i Menorca (2 mesos) estiguessin en prealerta segons l'índex de sequera hidrològica.

El 2019, el volum d'aigua de consum subministrat a les Balears ha estat de 138.779 hm³ (un 2,8 % més que el 2018), dels quals se n'han consumit un total de 102.287, la qual cosa suposa unes pèrdues del 26,3 % (1,5 punts percentuals més que l'any anterior). Per origen de l'aigua subministrada, la subterrània, amb 90.573 hm³, ha suposat el 65,3 % del total (3,5 punts percentuals menys que el 2018); la dessalinitzada, amb 12.540 hm³, el 9,0 % (1,7 punts més que l'any anterior); la indiferenciada (barreja d'aigües subterrànies, dessalinitzades i fins tot superficials en percentatges desconeguts), amb 19.634 hm³, el 14,2 % (puja 3,8 punts); la potabilitzada (aigües subterrànies amb un contingut alt de sals que han passat per un procés de potabilització), amb 9,166 hm³, el 6,6 % (puja 1,2 punts), i la superficial, amb 6.867 hm³, el 5 % (baixa 3,1 punts).

4. EL MEDI TERRESTRE

Durant el 2020 s'han produït un total de 78 sinistres relacionats amb incendis forestals a les Balears, la qual cosa suposa un 27 % menys que el 2019. D'aquests, 70 (90 %) han estat conats d'incendi, fet que significa que la superfície cremada ha estat inferior a

43. Les dades són de la Direcció General de Recursos Hídrics. Conselleria de Medi Ambient i Territori (GOIB).

una hectàrea, mentre que els 8 restants han estat incendis. Per illes, la distribució dels sinistres ha estat la següent: Mallorca 39 (50 %), Menorca 3 (4 %), Eivissa 28 (36 %) i Formentera 8 (10 %).⁴⁴

Així com tradicionalment el major nombre de sinistres es registren a l'estiu, el 2020 presenta una distribució més uniforme al llarg de l'any, presumptament perquè hi ha hagut menys mobilitat a causa de l'impacte de la COVID-19 i, pel mateix motiu, de la baixada substancial del nombre de turistes que han visitat les Balears.

Pel que fa a la *Xylella fastidiosa*, el 2020 han estat positives 146 mostres en 10 espècies vegetals diferents en el conjunt de les Balears, mentre que el 2019 van ser positives 183 mostres en 12 espècies vegetals diferents.

La superfície ecològica a les Illes Balears ha estat de 37.834 hectàrees, un 2,9 % superior a l'any anterior. Si segregam aquesta quantitat per illes, Mallorca té una superfície de 30.640 hectàrees, que suposen el 81 % del total, i augmenta un 3,3 % respecte del 2019; Menorca té una superfície ecològica de 6.165 hectàrees, el 16,3 % del total, i augmenta un 1,4 % respecte de l'any anterior. Pel que fa a Eivissa, amb una superfície de 792 hectàrees (el 2,1 % del total), també creix un 3 % respecte del 2019; mentre que Formentera, amb 237 hectàrees, el 0,6 % del total, és l'única illa que experimenta una disminució, en aquest cas d'un -1,3 % interanual.⁴⁵

La superfície ecològica a les Illes Balears ha estat de 37.834 hectàrees, un 2,9 % superior a l'any anterior

5. LA BIODIVERSITAT

Amb relació a la protecció d'espècies i a les dades sobre autoritzacions, avaraments de tortugues i cetacis, així com arbres catalogats i espècies amenaçades i/o catalogades de les Balears, el 2020 s'han donat un total de 208 autoritzacions, de les quals 19 han estat per a anellaments, 21 per a caça científica, 26 per a captura d'espècie protegida, 6 per a falconeria, 2 per a fotografia, 59 per a recollida de flora, 15 per a tinença d'espècie protegida, 18 per a trasllat d'animals i 42 d'especials.⁴⁶

En matèria de catalogació d'arbres singulars, el Parlament va aprovar, el 20 de març de 1991, la Llei de protecció dels arbres singulars de les Illes Balears, amb l'objectiu de crear un instrument normatiu del màxim nivell per assegurar la conservació d'aquells individus arboris amb característiques extraordinàries, per talla o per edat, o bé especialment valuosos des del punt de vista cultural. De llavors ençà, s'han catalogat un total de 75 arbres:

44. Servei de Gestió Forestal. Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat. Conselleria de Medi Ambient i Territori (GOIB).

45. Consell Balear de la Producció Agrària Ecològica (CBPAE).

46. Servei de Protecció Espècies. Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat. Conselleria de Medi Ambient i Territori (GOIB).

28 el 1992, 13 el 2001, 18 el 2003, 4 el 2005, 3 el 2006, 4 el 2010 i 5 el 2016. Per illes, i respecte de l'any anterior, s'han registrat dues baixes, una a Mallorca i una altra a Menorca.

El 2019, es localitzaren per primera vegada a les platges de les Balears dos nius de tortuga marina, fets potser per tortugues perdudes o que no tornaren a nidificar en el mateix lloc on naixeren, o bé producte d'una colonització des d'altres llocs de nidificació. Els dos nius localitzats el 2019 eren a Eivissa (platja d'en Bossa i platja del Cavallet), amb un total de 160 ous. El 2020 se n'han localitzat tres: dos a Menorca (Punta Prima i cala del Pilar) i un a Eivissa (cala Nova), amb un total de 340 ous (un 112,5 % més que l'any anterior). El 2019 va fer eclosió el 23 % del total d'ous, mentre que el 2020 ho ha fet el 46 %.

En relació amb el nombre d'espècies amenaçades i/o catalogades a les Illes Balears, el 2020 n'hi ha hagut un total de 426, de les quals 118 feien referència a flora i 308 a fauna, com l'any 2019.

6. EL MEDI MARÍ

Sobre la neteja del litoral, l'any 2020, com en anys anteriors, hi ha hagut un nou concurs per al contracte de barques. Però, a causa de la COVID-19 i a un recurs sobre el servei presentat al tribunal de contractes públics (que va guanyar ABAQUA), el cas és que s'ha produït un retard d'uns quants mesos. Aquest fet ha tingut com a conseqüència la signatura del contracte a final del mes de setembre, la qual cosa ha implicat no poder treballar amb les barques. Cal destacar que és la primera vegada que no hi ha servei de barques des de l'inici del servei.

**Hi ha censades
157 zones de bany.
El 81 % són excel·lents**

Al litoral balear hi ha censades 157 zones de bany (84 a Mallorca, 29 a Menorca, 38 a Eivissa i 6 a Formentera), repartides en 32 municipis, amb un total de 193 punts de mostreig (115 a Mallorca, 30 a Menorca, 41 a Eivissa i 7 a Formentera). El 81 % són excel·lents (85 % el 2019), el 15 % bones (12 % el 2019), el 3 % suficients (2 % el 2019) i l'1 % insuficients

(0,5 % el 2019). Cal indicar que hi ha un punt de mostreig sense qualificar, concretament a Cala Egos, a Santanyí.⁴⁷

El 2020, el nombre de sol·licituds d'autoritzacions d'abocaments al mar ha estat d'un total de 15, de les quals 11 s'han formalitzat a Mallorca i les 4 restants a Eivissa. Així mateix, s'han autoritzat 6 expedients, dels que 5 corresponen a Mallorca i un a Eivissa.⁴⁸

**Hi ha 11 reserves marines
d'interès pesquer**

En l'actualitat, a les Balears hi ha 11 reserves marines d'interès pesquer: Badia de Palma, Nord de Menorca, Freus d'Eivissa i Formentera, Migjorn de Mallorca, Illa del Toro,

47. Direcció General de Salut Pública i Participació. Conselleria de Salut i Consum (GOIB).

48. Servei de Costes i Litoral. Direcció General de Territori i Paisatge. Conselleria de Medi Ambient i Territori (GOIB).

Illes Malgrats, Llevant de Mallorca, Freu de la Dragonera, Punta de la Creu, Nord-est d'Eivissa-Tagomago i l'Illa de l'Aire, a més de l'ampliació que s'ha aprovat recentment de la reserva de la Dragonera (2020).

Atès que es considera el mar Balear com l'àrea delimitada per la isòbata de 1.000 m de profunditat, se suposa que té una superfície de 28.290 km². Així, es dedueix que la superfície del mar Balear protegit és del 2,19 %, mentre que les reserves integrals en suposen el 0,15 %, és a dir que la declaració de l'ampliació de la reserva de la Dragonera quasi no ha afectat els percentatges de mar protegit.

Si en lloc de calcular els percentatge sobre la superfície del mar Balear es calculen sobre l'àrea de litoral balear, que es considera d'uns 5.000 km², s'estima que el percentatge de litoral protegit és d'un 12,36 %, mentre que el de les zones de reserva integral és d'un 0,87 %.⁴⁹

7. L'ENERGIA

El 2019, el consum final d'energia elèctrica, facturada per illes, va ser d'un total de 486.022 tep (un 0,66% superior al 2018). Mallorca experimenta un augment interanual del 0,56 %, Menorca també augmenta un 0,59 %, Eivissa ho fa un 1,02 % i Formentera un 1,98 %.⁵⁰ Destaca la poca influència que tenen les energies renovables en el consum del conjunt de les Illes Balears. És aquest un fet preocupant que requereix accions a mitjà i curt termini, ja que no s'observa una reacció destacable de les energies obtingudes de la biomassa, de l'energia solar o de l'eòlica.

Poca influència que tenen les energies renovables en el consum del conjunt de les Illes Balears

49. Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Pesca i Medi Marí. Conselleria d'Agricultura, Pesca i Alimentació (GOIB).

50. Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic. Conselleria de Transició Energètica i Sectors Productius (GOIB).

CAPÍTOL II

MERCAT DE TREBALL
I POLÍTIQUES D'OCUPACIÓ

1. PANORAMA GENERAL DEL MERCAT DE TREBALL

L'any 2020 es tanca amb una mitjana de 462.613 treballadors d'alta a la Seguretat Social. Després de set anys consecutius d'incrementos de l'ocupació, atesa la situació excepcional del 2020 marcada per la pandèmia, es produeix un descens de l'ocupació. Així, respecte del 2019, l'afiliació ha perdut 44.269 efectius, que en termes relatius suposa un descens del -8,7%, el més alt de totes les comunitats autònomes. La importància del turisme en l'economia de les Illes Balears ha fet que les conseqüències de la crisi sanitària provocada per la COVID-19 hagin estat més negatives a l'arxipèlag que a la resta de regions. Cal tenir en compte que en el conjunt d'Espanya les dades d'afiliació del 2020 experimenten una davallada del -2,2% en termes interanuals.⁵¹

**L'afiliació ha perdut
44.269 efectius.
Un descens del -8,7%,
el més alt de totes les
comunitats autònomes**

Juntament amb l'evolució del nombre d'ocupats, és rellevant el nombre d'hores treballades. A partir del 2017 i sobretot el 2018 es va produir un fort increment del nombre d'hores, per sobre del nombre d'ocupats, fet que es va traduir en un increment del nombre mitjà d'hores per treballador. Aquesta situació es trasbalsa el 2020, quan les hores treballades mostren un descens més pronunciat que l'ocupació.⁵² Aquest fet reflecteix la protecció dels ERTO al llarg de l'any, amb la majoria d'activitats en suspensió, però amb el manteniment de l'ocupació (el treballador continua d'alta a l'empresa) sense treballar (per això, baixen molt més les hores treballades).

**Les hores treballades
mostren un descens més
pronunciat que l'ocupació**

La importància dels autònoms en el teixit productiu balear és molt rellevant, i més si es té en compte que també hi ha assalariats dependents de treballadors autònoms. De fet, durant el 2020, un total de 29.688 assalariats feien feina per a un autònom, un -18,8 % menys que el 2019. Així, si es considera el nombre de treballadors autònoms més els assalariats que tenen a càrrec, el pes que representen sobre el total de l'ocupació puja a un 26,3 %.⁵³

Quant al tipus de contracte, del conjunt de treballadors dels quals es té informació sobre la tipologia del seu contracte (327.849 persones), 239.664 estan d'alta amb un contracte indefinit i representen el 73,1 % del total. Alhora, els afiliats amb un contracte temporal sumen 88.185 (26,9 %). En termes interanuals, i en un context de forta reducció de l'ocupació, els treballadors amb un contracte indefinit aguanten millor l'inversada i cauen un -2,1 % respecte del 2019. En canvi, es redueix significativament l'afiliació amb un contracte temporal (-29,4 %). Destaca el fort increment del pes dels indefinits sobre el total de l'afiliació,

51. MINISTERI D'INCLUSIÓ, SEGURETAT SOCIAL I MIGRACIONS (GdE). (2021). *Afiliación y alta de trabajadores*. <https://www.seg-social.es/wps/portal/wss/internet/EstadisticasPresupuestosEstudios/Estadisticas/EST8?changeLanguage=es> [consulta: 20 setembre 2021].

52. INE. (2021). *Encuesta de población activa (EPA)*. https://www.ine.es/dyngs/INEbase/es/operacion.htm?c=Estadistica_C&cid=1254736176918&menu=ultiDatos&idp=1254735976595 [consulta: 20 setembre 2021].

53. Vegeu la publicació periòdica de l'Observatori del Treball de les Illes Balears *Evolució i perfil del treball autònom*. http://www.caib.es/sites/observatorideltreball/ca/perfil_autanoms/ [consulta: 20 setembre 2021].

però no per una millora de la qualitat del treball, sinó a costa d'una caiguda de l'ocupació, sobretot de la temporal.

Els treballadors fixos discontinus suposen 50.553 altes a la Seguretat Social de mitjana durant el 2020. Registren un descens del -12,7 % en termes interanuals, després d'haver assolit el 2019 la xifra més alta de la sèrie històrica. De fet, el nombre de treballadors fixos discontinus no havia deixat de créixer malgrat els anys de recessió econòmica. Aquesta figura contractual té un marcat component estacional, i s'ha vist afectada per una atípica temporada turística, si bé ha seguit el patró estacional, amb increments a partir del mes d'abril que s'han allargat fins a final del mes de setembre. És el mes d'agost en què se n'assoleix la punta (85.719 afiliacions).

Les Illes Balears tanquen el 2020 amb una mitjana anual de 73.042 persones aturades i registrades al SOIB. Suposa un increment de 24.400 aturats, que equival a un 50 % en termes relatius. La taxa d'atur de les Illes Balears continua la tendència a l'alça iniciada el 2019 i experimenta un fort repunt, amb el 16,2 % de la població activa. Amb aquest resultat es col·loca per sobre de la mitjana espanyola (15,5 %) per primera vegada en vuit anys. El perfil de l'atur a les Balears el 2020 és el següent: el 54,1 % de les persones en atur són dones; el 67,7 % té entre 25 i 54 anys, i més d'un 77 % dels aturats tenen com a màxim els estudis obligatoris. Els desocupats de llarga durada representen el 23,1 % del total dels aturats inscrits en el SOIB, i un 56,6 % dels aturats no cobra cap tipus de prestació.⁵⁴

El 2020, cau significativament el nombre d'accidents de treball (-40,1 % interanual), en consonància amb la caiguda de l'activitat; també es registra un descens de l'índex d'incidència per tercer any consecutiu. Les Illes Balears deixen de ser la comunitat autònoma amb l'índex d'incidència més elevat i passen a la tercera posició.⁵⁵

II.1. L'ÍNDEX DE QUALITAT DEL TREBALL (IQT)

L'any 2004, el Consell Econòmic i Social de les Illes Balears va encarregar un primer estudi amb l'objectiu de definir una metodologia i una proposta d'indicadors per avaluar la qualitat del treball a les Illes Balears.⁵⁶ Aquesta primera versió va ser posteriorment actualitzada l'any 2008 i editada el 2009,⁵⁷ de manera que es disposa de resultats per als anys 2001 i de 2006 a 2016. El 2019, es du a terme una nova actualització de la metodologia i es

54. SOIB (2021).

55. Informació extreta de l'Observatori del Treball de les Illes Balears (OTIB), a partir de dades de la Direcció General de Treball i Salut Laboral (GOIB). <http://www.caib.es/sites/observatorideltreball/ca/portada-10648/?camp=jes> [consulta: 20 setembre 2021].

56. PARELLADA, M.; GARCIA, G. (2004). *La qualitat del treball. Una proposta d'indicador*. Palma: Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, SOIB. El CES va emetre el Dictamen 9/2003 sobre aquesta matèria.

57. Estudi elaborat l'any 2008 i publicat el 2009 a proposta de la Comissió de Treball de la Memòria del CES 2007, i aprovat per la Comissió Permanent. S'hi actualitza el primer estudi del CES sobre els indicadors de qualitat del treball (*La qualitat del treball. Una proposta d'indicador*, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears i SOIB, 2004). Vegeu: PARELLADA, M.; PUIGGRÓS, A.; RIBAS, M. (2008). *Indicadors de qualitat del treball*. Palma: Consell Econòmic i Social de les Illes Balears.

publica un tercer treball⁵⁸ que aprofita bona part de la tasca que s'havia fet fins a aquell moment, però atenent el desenvolupament de noves estadístiques i indicadors i amb l'objecte de centrar l'anàlisi específicament en els aspectes qualitatius de l'ocupació, per la qual cosa no es consideren alguns dels indicadors emprats com a elements de context del marc laboral.

Es tracta d'una bateria de 36 indicadors que permeten obtenir una visió àmplia de les principals característiques quantitatives i qualitatives del mercat de treball a les diverses comunitats autònomes.

Aplicant les ponderacions explicades, els resultats globals situen les Illes Balears en una posició avantatjosa en relació amb la resta de comunitats autònomes durant bona part dels anys estudiats. Tanmateix, els resultats del 2019 van presentar una millora notable de la posició de les Balears, que van assolir la tercera posició del rànquing en l'escenari base, la segona en l'escenari d'estabilitat i la primera en l'escenari social. L'avanç de posicions relatives va ser molt significatiu, atès que els resultats dels anys anteriors col·locaven les Illes Balears entre la quarta i la sisena posició. L'actualització dels indicadors el 2020, any especialment complicat per al mercat de treball, dona continuïtat als bons resultats de l'any anterior, i les Illes Balears se situen novament en la tercera posició en l'escenari base i en la segona posició pel que fa a les dimensions social i d'estabilitat.

Les Illes Balears se situen novament en la tercera posició en l'escenari base i en la segona posició pel que fa a les dimensions social i d'estabilitat

II.2. ELS OBJECTIUS DELS ODS EN L'ÀMBIT LABORAL

Els objectius de desenvolupament sostenible (ODS) són desset reptes que les Nacions Unides van recollir el 2015 en l'Agenda 2030 per al desenvolupament sostenible, com a oportunitat inajornable perquè els països en conjunt i la societat en particular apliquin accions que redundin en una millora del benestar de tothom.⁵⁹ L'objectiu 8 se centra en el treball decent i el creixement econòmic.

Quant a generació de riquesa i treball decent, la renda *per capita* i la productivitat van disminuint a causa d'una economia excessivament terciaritzada en què l'agricultura i principalment la indústria perden pes d'una forma constant en el temps. Des de l'any 2000, el pes de la renda balear *per capita* ha caigut entorn de 20 punts respecte de la resta de l'Estat, i ha passat de 125 punts el 2000 a escassament 105 punts el 2018.⁶⁰

58. Estudi elaborat i publicat el 2019 a proposta de la Comissió de Treball d'Ocupació i Relacions Laborals, en què es tornen a actualitzar els indicadors de qualitat del treball. Vegeu: GARCIA, G.; PARELLADA, M.; PUIGGRÓS, A.; RIBAS, M. (2019). *La qualitat del treball a les Illes Balears 2009-2018*. Palma: Consell Econòmic i Social de les Illes Balears.

59. ONU. *Objetivos del desarrollo sostenible*. <https://www.un.org/sustainabledevelopment/es/objetivos-de-desarrollo-sostenible/> [consulta: 2 setembre 2021].

60. INE. (2021). *Contabilidad regional de España*. https://www.ine.es/dyngs/INEbase/es/operacion.htm?c=Estadistica_C&cid=1254736167628&menu=ultiDatos&idp=1254735576581 [consulta: 20 setembre 2021].

Una economia sostenible resulta de vital importància per a una economia amb futur, i per això una de les fites dels ODS és aconseguir una producció i un consum eficients i respectuosos. En el cas de les Illes Balears, s'observa com els resultats són bastant millorables (per exemple, la despesa en protecció de la biodiversitat ha caigut del 2008 al 2018 a raó d'un -44,5 % anual; un -38,5 % en reducció del renou i vibracions, i un -29,5 % en la gestió d'aigües residuals). Se n'exceptua la gestió dels residus, en què les Balears registren un creixement mitjà anual en la despesa del 49 %.⁶¹

Pel que fa a la sinistralitat, les Illes Balears registren bons resultats, però destaca que la sinistralitat és més elevada en el cas dels homes que en el de les dones, que es concentra en els contractes temporals i que el sector més afectat és la construcció; a més, aquest sector ha empitjorat els seus registres amb el pas del temps.⁶²

Amb referència a la retribució, un dels objectius és la igualtat de retribució. Els homes continuen percebent un import més elevat que les dones (15,3 €/hora davant els 14,5 €/hora en el cas de les dones).⁶³

2. POLÍTQUES ACTIVES D'Ocupació A LA CAIB

Les polítiques actives d'ocupació (PAO) inclouen un conjunt de programes i actuacions adreçades a facilitar l'accés al mercat de treball de les persones en atur mitjançant accions de millora de la seva ocupabilitat i d'intermediació entre l'oferta i la demanda d'ocupació.

Els serveis autonòmics d'ocupació són les administracions responsables d'executar les PAO; a les Balears, se n'ocupen el Servei d'Ocupació de les Illes Balears (SOIB) i la Direcció General de Treball, Salut Laboral i Economia Social.

L'any 2019 hi ha hagut 468.555 persones que han participat en les diverses accions del SOIB, principalment en les d'intermediació i d'orientació (el 94,7 % del total). Les xifres de participació són molt semblants a les de l'any anterior en els diversos tipus d'accions, excepte en la intermediació laboral, en què s'observa una descens de les persones beneficiàries. Es manté la tendència d'augment progressiu del pressupost de les PAO (de 83.901.869 € l'any 2017 a 108.246.946 € l'any 2019) i de la despesa per persona aturada registrada. En la formació per a l'ocupació, s'observa un lleuger increment de la participació en la formació professional per a persones desocupades i ocupades i de l'acreditació de l'experiència laboral.⁶⁴

61. IBESTAT. (2021). *Enquesta de la despesa de les empreses en protecció ambiental*. <https://ibestat.caib.es/ibestat/estadistiques/entorn-fisic/residus/despesa-medi-ambient/c74b937e-cb67-4e27-a4c3-e0a5a150a63f> [consulta: 20 setembre 2021].

62. MINISTERI DE TREBALL I ECONOMIA SOCIAL (GdE). *Estadísticas: condiciones de trabajo y relaciones laborales*. <https://expinterweb.mites.gob.es/series/> [consulta: 20 setembre 2021].

63. IBESTAT. (2021). *Enquesta d'estructurasalarial*. https://ibestat.caib.es/ibestat/estadistiques/629c671e-fe71-4908-b2a2-c-1199f430928/8a69ffc8-21f3-48c1-9b2d-cc749eb791c5/ca/1214001_4036.px [consulta: 20 setembre 2021].

64. CAPARRÓS, F.; RODRÍGUEZ, C.; VILA, J. F.; Pou, L. (dir). (2019). *Polítiques actives d'ocupació a les Illes Balears (2019)*. Palma: Direcció General de Model Econòmic i Ocupació, Servei d'Ocupació de les Illes Balears, GOIB. <https://soib.es/wp-content/uploads/2020/11/Informe-PAO-2019.docx.pdf> [consulta: 20 setembre 2021].

Pel que fa a mesures directes de creació de l'ocupació per fer front a la crisi econòmica derivada de la COVID-19, destaca la creació del programa REACTIVA, que ha permès contractar prop de 1.400 persones en ajuntaments i consells insulars durant el 2020.⁶⁵

El programa REACTIVA, ha permès contractar prop de 1.400 persones en ajuntaments i consells insulars durant el 2020

3. LES RELACIONS LABORALS A LES ILLES BALEARS

Les relacions laborals en l'àmbit de la CAIB han estat marcades el 2020 per la resposta jurídica estatal a la crisi de la COVID-19. Els expedients temporals de regulació de l'ocupació han tingut un paper protagonista a l'hora de facilitar la flexibilitat interna a les empreses i protegir l'ocupació del personal treballador. En el context de la CAIB, l'autoritat laboral autonòmica ha estat l'encarregada d'executar aquesta mesura.

Els agents socials també s'han vist obligats, en determinats sectors, a respondre a la crisi amb l'adaptació d'urgència dels convenis col·lectius vigents en aspectes com la moderació salarial o el tractament dels fixos discontinus de l'hostaleria. Però la negociació col·lectiva ordinària per aprovar nous convenis es va paraitzar en gran manera, a l'igual que els processos electorals per triar representants del personal treballador.

Pel que fa a la conflictivitat laboral, de la paralització de l'activitat econòmica durant bona part de l'any n'ha derivat una gran davallada dels expedients resolts pel TAMIB i de les vagues.

La pandèmia suscità primer l'expansió i després la regulació normativa del teletreball, però no la concreció d'aquest en l'àmbit de la negociació col·lectiva.

65. SOIB (2021).

CAPÍTOL III

QUALITAT DE VIDA
I ESTAT DEL BENESTAR

1. LA POBLACIÓ DE LES ILLES BALEARS

És difícil mesurar a mitjà i llarg termini quin serà l'impacte de la crisi global desencadenada per la COVID-19 en la població, tot i que les persones expertes identifiquen ja alguns factors que cal tenir en compte. Així, a més de la mortalitat causada directament per la COVID-19, es considera possible un repunt de defuncions per altres causes de mort, ja sigui per factors psicosocials o per l'efecte d'un probable infradiagnòstic d'altres malalties durant la fase més aguda de la crisi sanitària. A més, si es confirma la hipòtesi que davant la incertesa econòmica les dones i les parelles endarreriran les decisions familiars, la repercussió poblacional més negativa de la pandèmia la podríem trobar en la natalitat, sobretot perquè en un context demogràfic ja caracteritzat per una baixa natalitat i una edat tardana en la maternitat, un descens conjuntural en el nombre d'infants nascuts és susceptible de convertir el menor nombre de naixements en un fenomen cíclic, en ser inferior el potencial nombre de mares.

A banda de les incògnites futures, les dades publicades en el visor COVID-19 en el web de l'IBESTAT⁶⁶ ens mostren que l'any 2020 a causa del coronavirus han mort a les Balears un total de 545 persones. Tanmateix, l'impacte poblacional a curt termini de la COVID-19 tan sols es podrà avaluar un cop que es tinguin les dades definitives del 2020 corresponents al moviment natural de població i les dades definitives de població resident a 1 de gener de 2022. Les dues dades estaran disponibles l'any 2022.

**A causa del coronavirus
han mort a les Balears un
total de 545 persones**

A les Balears, en acabar l'any 2020, hi havia 1.172.333 habitants. A principi del període, és a dir, a 1 de gener de 2020, i segons dades definitives de les estadístiques del padró d'habitants, hi havia un total d'1.171.543 persones residents, amb un increment anual del +1,9 % (+22.083). En el panorama nacional, les Balears tornen a ser la comunitat que presenta la major taxa de variació, la qual és superior a la dels anys 2017 (0,8 %), 2018 (1,7 %) i 2019 (1,8 %).⁶⁷

El creixement anual de la població s'explica sobretot pel balanç migratori de l'any 2019 (+26.013), en què un vegada més són especialment notables les migracions estrangeres (+22.168 estrangers), i en menor mesura pel creixement natural de la població (+1.686, +1,4 ‰). L'any 2020 el balanç és també positiu, tot i que s'ha moderat de manera significativa. El balanç migratori amb altres comunitats és de signe negatiu, mentre que en el cas de les migracions amb l'estranger el balanç minora (+11.270).⁶⁸

Quant a l'estructura de la població, un dels elements més destacables continua sent l'elevat percentatge de persones nascudes fora de les Balears, que donen compte de la importància del fenomen migratori, que es manté any rere any amb xifres considerables.

66. IBESTAT. (2021). *Observatori de l'impacte socioeconòmic de COVID-19 a les Illes Balears*. <https://ibestat.caib.es/ibestat/page?p=covid> [consulta: 20 setembre 2021].

67. INE. (2021). *Cifras oficiales de población a partir de la revisión del padrón municipal*. <https://www.ine.es/dynt3/inebase/es/index.htm?padre=517&capsel=523> [consulta: 20 setembre 2021].

68. INE. (2021). *Estadística de variaciones residenciales*. https://www.ine.es/dyngs/INEbase/es/operacion.htm?c=Estadistica_C&cid=1254736177013&menu=resultados&idp=1254734710990 [consulta: 20 setembre 2021].

El 22 % de les persones residents són nascudes en una altra comunitat, i el 24 % a l'estranger. Un segon element és l'estructura per edats. La distribució de la població per grups d'edat i sexe revela un tipus de piràmide de població invertida o regressiva, en què la majoria de la població es troba, no tant a la base, com entre la població major i sobretot adulta. Aquest tipus de piràmide és la pròpia dels països desenvolupats, i és el resultat, entre d'altres, del descens progressiu de les xifres de natalitat i d'una millora de l'esperança de vida, tant en néixer com a 65 anys. En el cas de les Balears, aquest tipus de piràmide s'explica també per l'impacte dels balanços migratoris, que comporten sobretot un increment de la població d'edats compreses entre 20 i 50 anys.⁶⁹

2. BENESTAR ECONÒMIC, DISTRIBUCIÓ DE LA RENDA I POBRESA

Les darreres dades disponibles per analitzar el nivell de benestar econòmic de les llars balears corresponen a l'última fase econòmica expansiva fins al 2019, tot just abans del primer any de la COVID-19. Si es fa una mirada del conjunt dels darrers anys, els resultats plantegen una continuació de la capacitat adquisitiva mitjana de les llars balears en paral·lel a la del conjunt espanyol, mentre que la distribució mostra una tendència definida de forta disminució de les desigualtats i del risc de pobresa.

Concretament, els ingressos mitjans es troben un 3,7 % per sobre de la mitjana espanyola i situen les llars Balears en un segon bloc de territoris —després del País Basc, Madrid, Navarra, Catalunya i La Rioja— amb ingressos lleugerament per sobre de la mitjana nacional.⁷⁰ Tanmateix, és especialment remarcable el bot en la millora de les dades d'ençà del 2015, un fet que en qualsevol cas s'ha d'interpretar amb una mínima mirada llarga de les dades de l'enquesta de condicions de vida (ECV), que en el darrer any indiquen un lleuger increment de la renda per càpita. Quant a la distribució de rendes, els indicadors de desigualtat de les Balears mostren resultats clars de disminució de les desigualtats en correlació amb la recuperació econòmica, la millora salarial i la intensa creació d'ocupació dels darrers anys. Així, l'any 2019 a les Balears hi ha hagut els valors de l'índex de Gini més baixos del conjunt espanyol, 0,265 i 0,321 respectivament.⁷¹ Per segona onada consecutiva i des d'una perspectiva europea, els valors de desigualtat de les Balears es troben per sota els de la UE-28 (0,302).⁷²

69. INE. (2021). *Cifras oficiales de población a partir de la revisión del padrón municipal*. <https://www.ine.es/dynt3/inebase/es/index.htm?padre=517&capsel=523> [consulta: 20 setembre 2021].

70. INE. (2021). *Encuesta de condiciones de vida (ECV)*. https://www.ine.es/dyngs/INEbase/es/operacion.htm?c=Estadistica_C&cid=1254736176807&menu=ultiDatos&idp=1254735976608 [consulta: 20 setembre 2021].

71. IBESTAT. (2021). *Enquesta de condicions de vida (ECV)*. https://ibestat.caib.es/ibestat/page?p=px_tablas&nodel-d=7f786040-b066-4664-86c8-b33ce3f9bbdd&path=societat%2Fqualitat-condicions-vida%2Fcondicions-vida&lang=ca [consulta: 20 setembre 2021].

72. EUROSTAT. (2021). *Income and living conditions*. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/income-and-living-conditions/data/database> [consulta: 20 setembre 2021].

Quant als indicadors de pobresa, a les Balears es detecta un percentatge de llars en risc de pobresa similar al d'Espanya. Així, la taxa de risc de pobresa de les Balears és d'un 20,6 %, mentre que en el conjunt espanyol és d'un 21 %. En termes absoluts, aquesta taxa suposa que l'any 2019 a les Balears hi havia 236.788 persones en risc de pobresa. A diferència dels indicadors de desigualtat, la taxa de pobresa no ha seguit la tendència descendent segons el cicle econòmic expansiu.

L'any 2019 a les Balears hi havia 236.788 persones en risc de pobresa

III.1. L'INSTITUT BALEAR DE LA DONA: ESTUDIS, DADES I PROJECTES

Mitjançant la Llei 5/2000, de 20 d'abril, de l'Institut Balear de la Dona,⁷³ es crea aquest organisme autònom, adscrit a la Conselleria de Presidència, Funció Pública i Igualtat del Govern de les Illes Balears, com l'organisme encarregat d'elaborar i d'executar les mesures necessàries per fer efectius els principis d'igualtat de la dona i de l'home; impulsar i promoure la participació de la dona en tots els àmbits, i eliminar qualsevol forma de discriminació de la dona a les Illes Balears.

La manifestació més greu de la discriminació, la situació de desigualtat i les relacions de poder dels homes sobre les dones és la violència masclista, definida en la Llei 11/2016, de 28 de juliol, d'igualtat de dones i homes,⁷⁴ com la que comprèn qualsevol acte de violència per raó de sexe que tingui, o pugui tenir, com a conseqüència un perjudici o sofriment en la salut física, sexual o psicològica, i inclou les amenaces d'aquests actes, la coerció i les privacions arbitràries de la llibertat, tant si es produeixen en la vida pública com en la privada.

L'Observatori contra la Violència Domèstica i de Gènere del Consell General del Poder Judicial⁷⁵ ha determinat que, l'any 2020, a tot l'Estat espanyol, 145.731 dones han estat considerades víctimes de violència de gènere. S'han interposat un total de 150.785 denúncies i s'han sol·licitat 35.860 ordres de protecció, de les quals se n'han adoptat 25.289. De totes les causes judicials obertes per violència de gènere, 6.402 han estat resoltes amb sentència condemnatòria. A les Illes Balears, les dones considerades víctimes de violència de gènere l'any 2020 han estat 5.506. S'han interposat 5.838 denúncies per violència de gènere, s'han adoptat 966 ordres de protecció de les 1.179 incoades i 722 causes han estat resoltes amb sentència condemnatòria.

Les dones considerades víctimes de violència de gènere l'any 2020 han estat 5.506

L'Institut Balear de la Dona ha duit a terme diverses accions per fer front a aquesta xacra i assolir l'objectiu de la igualtat efectiva de dones i homes i l'eliminació de la violència masclista, com ara la gestió i el finançament de diversos projectes de coeducació, l'impuls de

73. Llei 5/2000, de 20 d'abril, de l'Institut Balear de la Dona. BOIB, núm. 54, de 29 d'abril de 2000.

74. Llei 11/2016, de 28 de juliol, d'igualtat de dones i homes. BOIB, núm. 99, de 4 d'agost de 2016.

75. PODER JUDICIAL. *Observatorio contra la Violencia Doméstica y de Género*. (2020). <https://www.poderjudicial.es/cgpj/es/Temas/Violencia-domestica-y-de-genero/Actividad-del-Observatorio/Datos-estadisticos/> [consulta: 20 setembre 2021].

l'Estudi sobre la prostitució, la tracta i l'explotació sexual a les Illes Balears,⁷⁶ la *Guia per a l'actuació davant casos d'explotació sexual en la infància i l'adolescència*⁷⁷ i la posada en marca de l'Observatori per a la Igualtat.

III.2. ELS IMPACTES DE LA COVID EN L'EXCLUSIÓ I LA VULNERABILITAT SOCIAL DE LA POBLACIÓ A LES ILLES BALEARS

L'anàlisi dels primers impactes socials, sanitaris i econòmics de la COVID-19 a les Illes Balears és essencial en una societat amb un mercat laboral fortament dependent del turisme, fet que dibuixa una estructura social amb importants desigualtats socials i dèficits de justícia social que malmenen les condicions de vida de bona part de la població del territori.

En aquest context, no podem oblidar que les Illes Balears es caracteritzen per pes dificultats que hi ha per accedir a l'habitatge. La COVID-19 ha intensificat les desigualtats preexistents. Una de les qüestions que més ha destacat en el context de confinament motivat per la COVID-19 ha estat que les Balears, juntament amb les Canàries, Ceuta i Melilla, són una de les comunitats amb més falta d'espai per persona a l'habitatge: el 13,8 % de la població viu amb aquesta condició a ca seva (percentatge que és del 5,9 % a escala estatal).⁷⁸

D'altra banda, la solitud en temps de confinament i pandèmia és socialment rellevant. El 23,7 % de les llars balears estan formades per una persona,⁷⁹ i al voltant del 65 % de les llars unipersonals estan formades per persones que tenen menys de 65 anys: un 38,9 % habitades per homes i un 32,7 % per dones. En el marc de la pandèmia (amb confinaments, restriccions, limitació dels contactes socials...), el que més preocupa és el 40 % de llars unipersonals amb persones de 65 anys o més, la majoria constituïdes per dones. En particular, preocupen les persones de més de 80 anys que viuen soles i que, segons l'INE, a les Balears són 20.400.⁸⁰

La crisi provocada per la COVID-19 ha fet més visible i més evident els problemes estructurals que ja es coneixien en l'àmbit de les polítiques socials: vulnerabilitat econòmica d'una part important de la nostra població; economia submergida o economia informal molt elevada; feina precària i temporal que implica que l'estalvi sigui impossible; xarxa familiar cada vegada més feble i, per tant, amb poca capacitat de resistència a través de la família nuclear; problema de l'habitatge, i solitud de les persones majors.

76. Disponible a: <http://www.caib.es/govern/sac/fitxa.do?codi=4422088&coduo=232&lang=ca> [consulta: 20 setembre 2021].

77. Disponible a: <https://www.caib.es/pidip2front/jsp/adjunto?codi=2641810&idioma=es> [consulta: 20 setembre 2021].

78. INE. (2020). *Población con falta de espacio en la vivienda por CCAA y periodo. Condiciones materiales de vida*. <https://www.ine.es/up/ZmzQ2AzX> [consulta: 20 setembre 2021].

79. INE. (2020). *Número de hogares unipersonales por comunidades y ciudades autónomas según sexo, edad y estado civil*. <https://www.ine.es/up/OAsOhI9qi1> [consulta: 20 setembre 2021].

80. INE. (2020). *Encuesta continua de hogares*. https://www.ine.es/dyngs/INEbase/es/operacion.htm?c=Estadistica_C&cid=1254736176952&menu=ultiDatos&idp=1254735572981 [consulta: 20 setembre 2021].

L'augment de la pobresa i l'exclusió fan reflexionar sobre la necessitat d'un reforçament de les polítiques adreçades a reconduir aquesta situació, però també un replan-tejament del model econòmic, atès que hi ha una alta correlació d'aquest amb la vulnerabilitat tant preexistent

com actual. Les administracions han de prioritzar les cures i reforçar els serveis públics, especialment els serveis socials, i han de millorar la coordinació interinstitucional. La col-laboració amb el tercer sector d'acció social esdevé clau en aquest context i en el futur.

Prioritzar les cures i reforçar els serveis públics

3. SEGURETAT SOCIAL

El 2020 s'ha posat de manifest, de manera especialment intensa, la importància del siste-ma públic de protecció social, tant de les prestacions contributives com de les no contri-butives de la Seguretat Social. El desembre de 2020 es veu com aquesta intensificació de l'acció protectora es plasma en el fet que el 28,9 % de la població de les Balears —332.034 persones— era perceptor d'una mitjana de 312,0 euros per ser beneficiari d'alguna de les pensions o prestacions de la Seguretat Social contributives o no contributives a les quals s'han destinat 358.662.399 € en aquest mes, un 20,8 % més que els 296,9 milions d'euros del desembre de 2019, i això sense comptar la important despesa en prestacions en inca-pacitat temporal, naixement i cura del menor, prestacions de cessament d'activitat, etc.

La despesa en prestacions del sistema de la Seguretat Social el 2020 a les Illes Balears su-pera els 4.728 milions d'euros, amb creixements percentuals interanuals significatius: 4,8 en les prestacions de l'INSS, amb 2.686.881.248 € abonats; 155,19 en l'import global de les prestacions més les cotitzacions del SEPE, amb 1.630.505.485 €; 101,64 en les prestacions abonades per les MCSS fins a arribar als 369 milions d'euros, i 2,7 en les prestacions de l'ISM, amb 41.739.44 €.⁸¹

La Seguretat Social ha ampliat el 2020 la consideració de situacions protegides i prestacions a noves situacions de necessitat sorgides per la pandèmia de la COVID-19, la qual cosa s'ha reflectit en millores de les prestacions d'incapacitat temporal; en la protecció com a accident de treball o amb prestacions assimilades de les persones in-fectades o aïllades; en prestacions per als diferents tipus d'ERTO; en l'establiment de prestacions extraordinàries per cessament d'activitat per a autònoms, i en altres me-sures com exoneracions o reduccions en la cotització a la Seguretat Social.

La Seguretat Social ha ampliat el 2020 la consideració de situacions protegides i prestacions a noves situacions de necessitat sorgides per la pandèmia de la COVID-19

81. MINISTERI D'INCLUSIÓ, SEGURETAT SOCIAL I MIGRACIONS (GdE). (2021). eSTADISS-Estadísticas del INSS. <https://w6.seg-social.es/ProsaInternetAnonimo/OnlineAccess?ARQ.SPM.ACTION=LOGIN&ARQ.SPM.APPTYPE=SERVICE&ARQ.IDAPP=ES-TA0001> [consulta: 20 setembre 2021].

El pressupost d'ingressos per cotitzacions de la TGSS mostra un -29,2 % de variació interanual, i la mitjana mensual de 461.495 persones afiliades en alta genera una ràtio de 2,4 treballadors en alta per pensió i de 2,7 treballadors en alta per pensionista.

4. SALUT

Les Balears disposen de 24 hospitals, dels quals 10 (42 %) són de dependència pública i 14 (58 %) de titularitat privada. El nombre d'hospitals públics no s'ha modificat en els darrers anys. Actualment, l'IBSALUT gestiona 10 hospitals (40 %): set d'aguts, dos de mitjana-llarga estada i un psiquiàtric. La mútua d'accidents de treball gestiona una clínica amb 40 llits. El nombre d'hospitals de la xarxa privada ha augmentat, ja que ha passat d'11 a 13 (+27 %) en els darrers anys. Gestionen 1.413 llits i atenen bàsicament pacients aguts. Els 13 hospitals privats suposen el 35 % de l'oferta de llits de les Balears. Per illes, observem que Mallorca concentra 18 hospitals, 12 dels quals són a la capital; Menorca té 3 hospitals autoritzats; Eivissa en té 2, i Formentera té 1 hospital públic.⁸²

Encara que a les Balears durant els darrers anys els pressupostos inicials per habitant destinats a sanitat havien augmentat, durant l'any 2020 han tornat a ocupar les darreres posicions entre les comunitats autònomes (gasta el 5,2 % del PIB, davant el 5,6 % de la mitjana espanyola), juntament amb Andalusia, Madrid i la Comunitat Valenciana.⁸³

El 2020, les circumstàncies especials han provocat una minva generalitzada de l'activitat hospitalària, sobretot de les intervencions quirúrgiques

A les Illes Balears, la primera causa de mort han estat els tumors malignes en ambdós sexes, seguida de les malalties del sistema circulatori. Per sexes, la causa més freqüent de mort en homes són els tumors malignes, amb una taxa de 22,5 casos per 10.000 habitants; la causa més freqüent en dones són les malalties del sistema circulatori, amb una taxa de 19,7 casos per 10.000 habitants. La causa més freqüent de mort per causes externes ha estat el suïcidi. Per sexes, la causa més freqüent en dones ha estat la caiguda accidental i en homes ha estat el suïcidi.⁸⁴

A causa de la situació produïda per la COVID-19, el nombre de llits ha augmentat respecte dels anys anteriors. Avui dia, hi ha 4.060 llits hospitalaris als 24 centres amb internament autoritzats i 129 quiròfans.⁸⁵

82. Elaboració pròpia a partir de: MINISTERI DE SANITAT (GdE). (2020). *Sistema de Información de Atención Especializada (SIAE)*. Dades provisionals pendents de consolidar. <https://pestadistico.inteligenciadegestion.msrebs.es/publicoSNS/S/siae> [consulta: 20 setembre 2021].

CONSELLERIA DE SALUT I CONSUM (GOIB). (2020). *Registre de centres, serveis i establiments sanitaris de les Illes Balears*. <http://www.caib.es/sites/centressanitaris/ca/portada/> [consulta: 20 setembre 2021].

83. MINISTERI DE SANITAT (GdE). (2021). *Estadística de gasto sanitario público*. <https://www.msrebs.gob.es/estadEstudios/estadisticas/inforRecopilaciones/gastoSanitario2005/home.htm> [consulta: 20 setembre 2021].

84. INE. (2021). *Estadística de defunciones según causa de la muerte*. https://www.ine.es/dyngs/INEbase/es/operacion.htm?c=Estadistica_C&cid=1254736176780&menu=ultiDatos&idp=1254735573175 [consulta: 20 setembre 2021].

85. MINISTERI DE SANITAT (GdE). (2020). *Sistema d'Informació d'Anàlisi Especialitzada (SIAE)*. Dades provisionals pendents de consolidar. <https://pestadistico.inteligenciadegestion.msrebs.es/publicoSNS/S/siae> [consulta: 20 setembre 2021].

III.3. L'IMPACTE DE LA COVID EN LA SALUT DE LA POBLACIÓ I ELS SERVEIS SANITARIS A LES ILLES BALEARS

La pandèmia per la COVID-19 ha suposat durant l'any 2020 un gran repte al qual s'ha hagut d'enfrontar tota l'organització sanitària, tant pel que fa a l'aspecte assistencial com al de la salut pública. A més, en la lluita contra la pandèmia s'hi han implicat els serveis assistencials públics i privats i tota la xarxa sociosanitària. També hi ha tingut un pes molt rellevant la investigació.

El 2020, el total de casos de COVID-19 a les Illes Balears ha estat de 36.972:⁸⁶ 19.055 dones (51,5 %) i 17.917 homes (48,5 %).⁸⁷ Quant a la incidència més gran en dones que en homes, s'ha de tenir en compte que el personal sanitari i sociosanitari és un col·lectiu molt feminitzat; els casos en aquest col·lectiu representen el 4 % del conjunt.

El 2020, el total de casos de COVID-19 a les Illes Balears ha estat de 36.972

Pel que fa a la distribució per illes, ha afectat 31.363 persones a Mallorca (84,7 %), 1.093 a Menorca (3 %), 4.235 a Eivissa (11,5 %) i 281 a Formentera (0,8 %). Destaca que Menorca, amb el 8,2 % de població, només ha tingut un 3 % dels casos.

L'evolució dels casos positius diaris defineix clarament tres onades el 2020, cadascuna amb més casos.

5. EDUCACIÓ

El context poblacional i socioeconòmic condiciona les trajectòries educatives de l'alumnat de les Balears. De fet, els indicadors d'esperança de vida escolar i d'escolarització als estudis de secundària postobligatòria presenten valors més baixos que la resta de l'Estat. D'acord amb les baixes expectatives formatives, les taxes de graduació també són més baixes que en el conjunt de l'Estat i es dona una tendència a l'abandonament dels estudis que es veu reflectida en un alt percentatge de joves entre 18 i 24 anys que no ha completat el nivell de secundària de segona etapa i no continua cap tipus d'educació o de formació.

Tant a 16 anys com a 17 i 18 anys, les Balears presenten taxes d'escolarització més baixes que la resta de l'Estat, tant en homes com en dones. A 16 anys, en el curs 2018-19, la diferència Espanya i les Balears era de 7,8 punts (Estat: 95,9; les Balears: 88,1). En el cas dels homes, la distància era de 7,4 punts i en el cas de les dones de 8,2 punts. A 17 anys, també en el curs 2018-19, les taxes baixen a 90,1 i 81,4 en el cas d'Espanya i les Balears respectivament.

86. Fins al 30 d'agost de 2021, la pandèmia ha afectat 95.334 persones a les Illes Balears.

87. Dades del Servei d'Epidemiologia de la Direcció General de Salut Pública i Participació (GOIB), 2020.

Les taxes de graduació a les Balears són més baixes que en el conjunt de l'Estat

Les taxes de graduació a les Balears són més baixes que en el conjunt de l'Estat. Fent una lectura evolutiva, tot i l'augment dels darrers 10 anys a tots els nivells de graduació, els valors sempre són inferiors a la mitjana estatal. En els registres de 2018-19 són els següents: la taxa de graduats en ESO: 73,4 Estat, 73,8 les Balears; ESO d'adults: 7,1 Estat, 5,9 les Balears; batxillerat: 55,1 Estat, 41,2 les Balears; formació professional bàsica: 4,1 Estat, 4,7 les Balears, i tècnics o tècnics auxiliars: 23,3 Estat, 20,7 les Balears). Les taxes corresponents a les dones sempre són superiors a les dels homes en tots els àmbits, tant a les Balears com en el conjunt espanyol.

Com a conseqüència del dèficit formatiu que representa l'abandonament dels estudis, el nivell formatiu de la població de 20 a 24 anys és més baix que el de la mitjana estatal. Tot i que les xifres situen les Balears en una posició desfavorable en comparació amb la mitjana estatal, cal comentar que les taxes de graduació han millorat en els darrers 10 anys a tots els nivells. De fet, una anàlisi dels indicadors relatius al nivell formatiu entre 2012 i 2019 mostra un increment dels estudis superiors en la població de 25 a 64 anys, i de forma més notable entre 25 i 34 anys.

La població escolaritzada en estudis no universitaris a les Balears durant el curs 2019-20 ha assolit la xifra de 192.202 estudiants, un 64,9 % dels quals han estat escolaritzats en centres públics, un 28 % en centres concertats i un 7 % en centres privats.

Quant al percentatge d'alumnat estranger, les Balears presenten la xifra més alta de tot l'Estat (14,5 % en el curs 2018-19), per sobre fins i tot de les ciutats autònomes de Ceuta i Melilla.⁸⁸

6. SERVEIS SOCIALS

L'any 2020 ha estat marcat per una pandèmia que ha incrementat les necessitats socials de manera exponencial.⁸⁹ S'ha produït un canvi important en la resposta dels serveis socials a tots els nivells, tant per part de l'Administració pública estatal, amb el Fons Social Extraordinari destinat a les conseqüències socials de la COVID-19 al territori de les Illes Balears, per un import de 7.453.028,0 €; com per part del Govern de les Illes Balears, que hi ha destinat fons propis per una quantitat de 10.220.130,9 €. Els consells insulars i els ajuntaments també han assumit una despesa extraordinària per fer front a la situació de necessitat generada per l'impacte de la COVID-19. Es pot observar, per tant, un gran esforç per donar resposta a la situació epidemiològica.

88. MINISTERI D'EDUCACIÓ I FORMACIÓ PROFESSIONAL. (2021). *Estadística dels ensenyaments no universitaris*. <https://www.educacionyfp.gob.es/servicios-al-ciudadano/estadisticas/no-universitaria.html> [consulta: 20 setembre 2021].

89. CONSELLERIA D'AFERS SOCIALS I ESPORTS (GOIB). (2021). *Memòria d'actuacions de la Conselleria d'Afers Socials i Esports de 2020*. <https://www.caib.es/govern/sac/fitxa.do?codi=4756923&coduo=3349&lang=ca> [consulta: 20 setembre 2021].

D'acord amb les necessitats d'atenció prioritària, algunes de les actuacions que s'han duit a terme durant l'any 2020 han estat les següents:

— Necessitats d'atenció prioritària per manca d'autonomia

- Servei de Valoració i Orientació de la Discapacitat i la Dependència: l'entrada de sol·licituds durant l'any 2020 ha estat molt irregular a causa de la pandèmia. La resolució d'expedients ha estat força desigual als diferents territoris.
- Atenció primerenca: s'han registrat 1.021 sol·licituds, de les quals se n'han valorat amb dictamen de resolució de tractament el 78 %. El Servei de Desenvolupament Infantil i Atenció Primerenca (SEDIAP) ha iniciat el tractament de 801 infants i ha finalitzat la intervenció terapèutica de 565.
- Integració laboral de les persones amb discapacitat: s'han fet 210 valoracions i 335 informes laborals.
- Programa comunitari per a persones amb diagnòstic de salut mental: 300 persones han presentat la sol·licitud del servei d'acompanyament vinculat a addiccions; 405 persones han estat ateses en els serveis ocupacionals per entitats concertades; 12 persones han estat ateses a l'habitatge supervisat, i 53 persones han sol·licitat aquest servei.

— Necessitats d'atenció prioritària per manca d'integració social

- Integració social de persones immigrants: les persones usuàries ateses per primera vegada han estat 3.683 a Palma, 424 a Inca, 489 a Manacor, 69 a Calvià, 250 a Eivissa i 580 a Menorca.
- Programes i actuacions de justícia juvenil:
 - En el programa ALTER (programa d'intervenció socioeducativa per a joves d'entre 14 i 16 anys) hi ha hagut 301 alumnes i hi han col·laborat 297 empreses.
 - S'han atès 45 menors i joves, amb un total de 566 sessions individuals i 42 sessions familiars.
 - S'han tancat 24 casos (11 per alta terapèutica).
 - Política d'emancipació per a joves extutelats de l'Administració
 - Punts de trobada familiar de les Illes Balears (PTF-IB): durant el 2020 s'ha atès 436 persones: 358 a Eivissa, 20 a Menorca i 5 a Formentera.
 - Programa de la figura professional de tècnic/a en intervenció sociocomunitària (TISOC): contractació de 26 professionals durant els 4 anys de durada del projecte (2017-2020).
 - Projectes de desenvolupament del poble gitano: atenen prop de 500 persones de totes les edats, d'ètnia gitana, que viuen al nucli urbà de Palma, amb un total de 150 famílies.

- Atenció social a persones implicades en un procediment judicial: 1.152 persones han estat usuàries del servei.

Pel que fa a la renda social garantida (RESOGA), el mes de desembre de 2020 hi havia 7.823 titulars en nòmina. Durant els mesos d'abril i maig de 2020 s'ha tramitat una renda social excepcional i específica amb finançament de l'Estat, amb la qual s'han concedit 6.301 ajudes per un import de 6.349.061,8 €.

III.4. L'ATENCIÓ DE LES PERSONES VULNERABLES PER PART DELS SERVEIS SOCIALS DE LES ILLES BALEARS DURANT LA PANDÈMIA DE LA COVID-19

El 2020, els Serveis Socials Comunitaris Bàsics han disposat en conjunt d'un crèdit que ascendeix a 80.078.522,9 euros, 18.912.968,8 euros més que l'any 2019. Això implica el 70,9 % del total del pressupost en serveis socials dels ajuntaments i mancomunitats de les Illes Balears. S'ha produït un augment del total del crèdit destinat a les prestacions dels serveis socials; en concret, un 30,9 % més que el 2019.

Els ajuntaments assumeixen el 67,8 % del finançament dels serveis socials comunitaris bàsics; es tracta de l'administració que assumeix la partida pressupostària més elevada. En canvi, la Comunitat Autònoma i els consells insulars hi contribueixen en menor mesura, amb un 14,4 % i un 6,2 % respectivament. El 2020, destaca la contribució de la partida «Altres», que inclou convenis amb el Govern balear i els consells insulars, com, per exemple, mesures per fer front a la COVID-19.

Amb relació a l'any passat, augmenten totes les aportacions de les administracions. La contribució del Govern ha augmentat mitjançant la partida «Altres», en què ha aportat finançament per als nous convenis sorgits per paliar els efectes de la pandèmia. Aquesta font de finançament és la que ha experimentat un increment més acusat: 176,0 %. També destaca l'augment de l'aportació dels ajuntaments, amb un 33,3 %.⁹⁰

La crisi de la COVID-19 ha implicat un increment d'expedients. L'increment més pronunciat s'ha produït a les illes de Formentera i d'Eivissa

La crisi de la COVID-19 ha implicat un increment d'expedients per als equips de les entitats locals titulars. Amb relació a l'any 2019, es registra una pujada prou important que suposa que s'hagi treballat en 14.494 expedients més. L'increment més pronunciat s'ha produït a les illes de Formentera i d'Eivissa, amb un 42,2 % i un 60,1 % respectivament.⁹¹

L'any 2020, els serveis socials d'atenció primària han atès 110.605 persones, la qual cosa suposa el 9,4 % sobre el total de la població de les Illes Balears. En comparació amb l'any 2019, s'ha registrat un augment de les persones usuàries: 33.937 persones.

90. CONSELLERIA D'AFERS SOCIALS I ESPORTS GOIB. (2020). *Pla de Finançament dels Serveis Socials Comunitaris Bàsics 2020-2021*. <http://www.caib.es/govern/sac/fitxa.do?codi=2771678&lang=ca&coduo=1> [consulta: 24 setembre 2021].

91. Memòria tècnica i econòmica del conveni de finançament dels SSCB (2020).

El predomini de les dones és una constant que es manté al llarg dels anys. Un 56,3 % dels usuaris de l'any 2020 han estat dones. Cal destacar que aquest any de pandèmia s'ha esdevingut un increment d'homes atesos respecte de l'any 2019, la qual cosa ha fet canviar lleugerament els percentatges segons el sexe. El percentatge de dones ateses va arribar al 58,7 % l'any 2019.

***El predomini de les dones
és una constant***

7. EL SISTEMA DE PROMOCIÓ DE L'AUTONOMIA PERSONAL I D'ATENCIÓ A LA DEPENDÈNCIA

L'atenció de les persones en situació de dependència i la promoció de la seva autonomia personal és una de les prioritats en matèria de política social i salut a les societats occidentals contemporànies per l'evolució de l'estructura demogràfica i l'envelliment progressiu de la població.

A l'Estat espanyol, l'aprovació de la Llei 39/2006, de 14 de desembre, de promoció de l'autonomia personal i atenció a les persones en situació de dependència (d'ara endavant, LAPAD), va donar lloc a la creació del Sistema per a l'Autonomia i l'Atenció a la Dependència (d'ara endavant, SAAD), i a la implantació d'aquest en el conjunt de comunitats autònomes de l'Estat.

La Xarxa Pública d'Atenció a la Dependència de les Illes Balears (d'ara endavant, XPAD) es crea reglamentàriament el 2010 mitjançant els decrets autonòmics 83/2010 i 84/2010. Com a novetat del darrer any, s'aprova el Decret 91/2019, de 5 de desembre, que regula el procediment per al reconeixement del grau de discapacitat i els principis generals del procediment per al reconeixement del grau de dependència i es modifica el Decret 83/2010, de 25 de juny, pel qual s'estableixen els principis generals del procediment per al reconeixement de la situació de dependència, la intensitat de protecció dels serveis i el règim de compatibilitat de les prestacions del SAAD.

L'aplicació de la Llei 39/2006 ha patit un dèficit de finançament des del principi, tot i que el fet de desplegar-la té una funció estratègica que pretén convertir el sistema de protecció a la dependència en un dels pilars de l'estat del benestar. Així, després d'aquests gairebé quinze anys d'història d'aplicació de la LAPAD, aquest sistema ha promogut una sèrie d'avanços en matèria d'atenció a la dependència a les Balears, però es fa evident, encara, la necessitat de molt de suport institucional per tal de garantir la igualtat d'oportunitats en la cura de les persones.

A més, la situació de pandèmia iniciada el 2020 ha fet palesa la greu situació de vulnerabilitat de les persones que no gaudeixen d'una autonomia plena, atès que durant la situació d'emergència les persones amb diversitat funcional, ancianes o que presenten una situació de manca d'autonomia més o menys acusada s'han enfrontat a situacions en què se n'ha limitat l'atenció a causa de la necessitat d'adaptar els serveis d'atenció públics o privats a les exigències sanitàries.

La realitat és que la pandèmia de la COVID-19 ha impactat fortament en les persones en situació de dependència, i a vegades ha generat una situació d'absoluta desatenció d'aquest col·lectiu. A pesar d'això, el manteniment de condicions de vida dignes per part dels professionals i familiars cuidadors durant la situació d'absoluta emergència ha estat un repte sense precedents i ha aconseguit pal·liar al màxim les necessitats de les persones. Tot i així, algunes organitzacions manifesten un gran malestar davant la situació viscuda i detallen la situació de prescindència a què s'ha exposat les persones en situació de dependència o mancades d'autonomia (Federació de Vida Independent, 2020).⁹² A més a més, l'excepcionalitat de la situació ha fet evident una sèrie de qüestions: la necessitat de contractar més professionals en aquest sector, els riscos de la creixent mercantilització del sector d'atenció de les persones en situació de dependència, així com la necessitat de reformular el model d'atenció de persones majors i de persones amb discapacitats.

Segons el padró del 2020, el grup de persones majors de 65 anys constitueix el 15,6 % del conjunt de la població de Balears, i la proporció de persones de més de 85 anys representa només el 2,2 % del total de persones residents a l'arxipèlag. Per illes, Mallorca i Menorca concentren una proporció de persones grans més elevada que Eivissa i Formentera. Pel que fa a totes les illes, la proporció de dones majors de 65 anys i 85 anys sempre és més elevada.⁹³

Noves respostes per tal d'atendre les situacions de vulnerabilitat i dependència

Aquestes dades reflecteixen que ens trobam davant un procés d'allargament de la vida de les persones residents a les Balears que condueix al manteniment de l'autonomia de les persones durant més temps, alhora que és un procés que demana noves respostes per tal d'atendre les situacions de vulnerabilitat i dependència que apareixen a mesura que augmenta l'edat de les persones.

Per municipis, a Mallorca les comarques que presenten taxes d'envelliment superiors al 20 % —sempre superior la femenina— són el Pla de Mallorca (Maria de la Salut, Montuïri, Petra, Sant Joan i Ariany); el Raiguer (Búger i Campanet), i la serra de Tramuntana (Banyalbufar, Estellencs i Fornalutx). En canvi, a Menorca, Eivissa i Formentera no hi ha cap municipi que tingui una taxa d'envelliment superior al 20 %, tot i que alguns s'hi acostin: el Migjorn Gran, a Menorca, amb un 19,6 % de persones majors de 65 anys.

8. HABITATGE

El 2020, l'activitat del mercat de l'habitatge ha continuat sent elevada, encara que la majoria d'indicadors no han superat els de l'any anterior. Es podria equiparar a una activitat similar a la del període 2008-2010.

92. OFICINA VIDA INDEPENDENT. (2021). *Personas en situación de dependencia ante la pandemia por COVID-19*. <https://ovibcn.org/personas-en-situacion-de-dependencia-ante-la-pandemia-por-COVID-19/> [consulta: 20 setembre 2021].

93. INE. (2021). *Cifras oficiales de población a partir de la revisión del padrón municipal*. <https://www.ine.es/dynt3/inebase/es/index.htm?padre=517&capsel=523> [consulta: 20 setembre 2021].

El 54 % d'aquesta activitat ha continuat centrada en les reformes (sobretot d'habitatges) i el 46 % restant en la nova construcció; en tots dos casos, amb un pes majoritari en l'edificació residencial d'habitatges unifamiliars i més discretament de plurifamiliars.⁹⁴ A més, hi ha hagut una alta demanda d'habitatge per part de segments de població d'alt poder adquisitiu que ha fet que el preu de l'habitatge continuï desenfrenat. El preu del sòl ha resistit l'envestida, ja que s'ha reduït de manera molt moderada respecte del 2019.⁹⁵

A més, el nombre i l'import de les transaccions de compravenda d'habitatges lliures s'han reduït, malgrat que ho han fet a dues intensitats diferents i han acabat amb un preu mitjà per transacció que ha assolit una xifra rècord: 318.000 euros l'habitatge. No obstant això, a pesar de les retrocessions de la majoria dels indicadors d'habitatge, hi ha hagut un mercat paral·lel, el de luxe, que ha continuat actiu i que ha arrossegat els valors mitjans de la comunitat.⁹⁶

En el mercat del lloguer s'hi ha reflectit la crisi de la pandèmia amb rapidesa i han disminuït les rendes de l'oferta disponible. A més, les hipoteques constituïdes també se n'han ressentit, tant en valor com en import. En resum, la desescalada observada el 2019 s'ha accentuat ràpidament el 2020 per la pandèmia i ha convertit el 2017 en el millor any de la dècada.⁹⁷

Ha cridat l'atenció que el ritme d'inaccessibilitat de l'habitatge ha augmentat d'un any a l'altre: si el 2019 una persona necessitava 13,6 anys de salari íntegre per comprar un habitatge, el 2020 n'ha arribat a necessitar 17,2. Mentrestant, a Espanya l'esforç mitjà ha estat similar en tots dos anys: 9,3 anys el 2019 i 9,6 el 2020.⁹⁸

**El ritme d'inaccessibilitat
de l'habitatge ha
augmentat d'un any a
l'altre**

9. JUSTÍCIA⁹⁹

A l'Administració de justícia, la pandèmia ha aturat tota l'activitat judicial des del 16 de març fins al 4 de juny de 2020, llevat dels serveis mínims que han fixat el Consell General del Poder Judicial i el Ministeri de Justícia. Aquesta aturada ha influït en la baixada en l'entrada del nombre d'assumptes als jutjats i també en una menor resolució, si bé cap

94. IBESTAT. (2021). *Visats, llicències i certificacions d'obra*. https://ibestat.caib.es/ibestat/page?p=px_tablas&no-deld=ac409f21-2ec9-4de1-a198-534336cc0964&path=economia%2Fconstruccion-habitatge%2Fvisats-licencias-certificaciones-obra&lang=ca [consulta: 20 setembre 2021].

95. IBESTAT. (2021). *Estadística de preus de l'habitatge (font: Ministeri de Foment)*. <https://ibestat.caib.es/ibestat/estadisticas/economia/construccion-habitatge/preu-habitatge/4d44b223-19ed-4bac-8ebb-5bda96d41c19> [consulta: 20 setembre 2021].

96. MINISTERI DE TRANSPORTS, MOBILITAT I AGENDA URBANA. (2021). *Transacciones inmobiliarias (compraventa)*. <https://apps.fomento.gob.es/BoletinOnline2/?nivel=2&orden=34000000> [consulta: 20 setembre 2021].

97. MINISTERI DE TRANSPORTS, MOBILITAT I AGENDA URBANA. (2021). *Índice de alquiler de vivienda*. <https://www.mitma.gob.es/vivienda/alquiler/indice-alquiler> [consulta: 20 setembre 2021].

98. Elaboració pròpia a partir de les dades del preu de l'habitatge del Ministeri de Transportes, Mobilitat i Agenda Urbana (2021) i de la renda mitjana per llar de l'INE (2021). <https://www.ine.es/jaxiT3/Tabla.htm?t=9949> [consulta: 20 setembre 2021].

99. PODER JUDICIAL. (2021). *Base de datos de la estadística judicial*. <https://www.poderjudicial.es/cgpj/es/Temas/Estadística-Judicial/Base-de-datos-de-la-estadística-judicial-PC-AXIS/> [consulta: 20 setembre 2021].

al darrer trimestre de 2020 s'ha vist un repunt important, encara que no permet superar les dades del 2019.

Major conflictivitat per poder dur a terme desnonaments acordats judicialment

En l'àmbit civil, ha baixat l'entrada d'assumptes, però s'ha guanyat en complexitat. L'increment es dona en procediments monitoris: reclamació de rebuts i factures; procediments ordinaris, que són els més complexos; concursos de persones físiques no empresàries, i procediments arrendataris i precaris, és a dir, per recuperar la possessió d'habitatges. Aquests darrers s'han vist afectats per normativa estatal aprovada a fi d'evitar el desnonament de persones en situació de vulnerabilitat. Això provoca una saturació dels serveis socials, que han d'emetre informes, i un retard; també hi ha cada vegada més una major conflictivitat per poder dur a terme desnonaments acordats judicialment. La difícil situació econòmica es comença a percebre precisament amb la pujada d'aquest tipus de procediments. En canvi, els procediments d'execució hipotecària han estat gairebé testimonials —només 178— tenint en compte que l'any 2015 van ser 1.026.

També és significativa la baixada de l'entrada d'expedients al jutjat que resol exclusivament els procediments que versen sobre la nul·litat de clàusules en contractes de préstec amb garantia immobiliària. Aquest any 2020 han estat 1.386 assumptes. L'any 2018, en canvi, van ser 4.737, i el 2019, 2.243.

La jurisdicció mercantil és de les poques en què puja l'entrada d'assumptes. S'han resolt més casos, però, amb un increment de l'entrada, la litispendència és una mica superior. Aquesta pujada és deguda als procediments relacionats amb el transport aeri.

Als jutjats de violència sobre la dona, la situació és insostenible. La previsió d'entrada d'assumptes en aquests jutjats és de 1.600; no obstant això, estan entrant més de 3.600 casos a cada un dels dos jutjats. La pandèmia no s'ha vist reflectida en un augment de casos; al contrari, han disminuït les denúncies, se n'han posat 637 menys, i hi ha hagut un descens de 1.041 assumptes.

Pel que fa als jutjats penals, els de menors presenten dades favorables per la baixada de l'entrada d'assumptes, encara que se n'han resolt una mica menys; però, així i tot, ha baixat la litispendència dels jutjats. Als jutjats de menors continua sent preocupant el nombre de delictes en què intervé la violència —entesa en un sentit ampli—, que també comprèn els delictes de violència de gènere i domèstica.

10. LLENGUA I CULTURA

L'any 2020, immersos en plena crisi sanitària per la COVID-19, ha estat especialment dur per a les persones que treballen en l'àmbit de la cultura, sense excepció, i la sostenibilitat financera del conjunt del sector s'ha posat en risc, malgrat que ha estat precisament en

el context del confinament en què s'ha pres encara més consciència del paper central de la cultura. Davant aquesta situació les administracions han treballat des de l'emergència, des de la necessitat, no tant de «consolidar», «ajudar» o «acompanyar» els sectors culturals, com de rescatar-los.

Espais patrimonials buits, activitats cancel·lades, institucions culturals tancades, esdeveniments de cultura popular ajornats o processos de creació i producció artística interromputs: l'impacte de la COVID-19 en el sector cultural s'ha notat a tot el món.

L'impacte de la COVID-19 en el sector cultural s'ha notat a tot el món

Empreses grans i petites, entitats, col·lectius, artistes, creadors, institucions culturals, impulsors d'activitats (recerca, creació, producció o exhibició en cinemes, teatres, festivals i fires), petits comerços de proximitat (llibreries, sales de música en viu, centres de creació...), biblioteques o festes populars, han hagut d'aturar en sec les iniciatives i els projectes des del març de 2020 a conseqüència de l'escenari de contenció derivat del Reial decret 463/2020, de 14 de març, pel qual es declara l'estat d'alarma, i dels decrets posteriors. A partir de l'abril de 2020, el sector alça la veu i, amb el crit/etiqueta *#LaCulturaÉsSegura*, reivindica l'espai cultural com un dels més segurs, un àmbit en què no s'han produït rebrotos i sector que més i millor s'ha adaptat a les mesures de seguretat, modificant la cabuda dels locals, creant protocols, respectant la distància social, repensant formats o fins i tot ajornant activitats quan ha estat necessari.

El 30 d'abril de 2020, el Govern presenta el document inicial de Pla Autonòmic de Reactivació i Transformació Econòmica i Social de les Illes Balears,¹⁰⁰ que preveu deu eixos d'actuació i que es planteja com un pla obert i flexible que incorpora aportacions a mesura que es debat amb els actors implicats, els partits polítics, les institucions, les plataformes cíviques i les entitats socials.

L'eix 8, «El foment de les indústries culturals i creatives», preveu el desplegament d'un pla de xoc «per mitigar l'impacte negatiu que suporten les indústries culturals i creatives en el context de la crisi de la COVID-19, que planteja la creació d'un fons extraordinari per a la sostenibilitat de les indústries culturals adreçat a persones jurídiques, que té com a finalitat subvenir als perjudicis que pateix el sector a causa de la suspensió o pèrdua d'activitat a conseqüència dels efectes de la COVID-19». L'eix 8 consta de cinc plans diferenciats:

1. Pla de xoc per a les indústries culturals
2. Pla de reactivació del sector cultural
3. Estratègia de digitalització i foment de la tecnologia en el sector cultural
4. Pla de foment de la cultura per a nous públics
5. Pla de coordinació interinstitucional i amb el sector privat

100. GOIB. (2020). *Pla autonòmic: Reactivació i transformació econòmica i social de les Illes Balears*. <https://www.caib.es/pidip2front/jsp/adjunto?codi=2426170&idioma=ca> [consulta: 24 setembre 2021].

Pel que fa a la llengua catalana, els canvis en la població que hi ha hagut al llarg del darrer segle en els territoris de parla catalana constitueixen un dels factors cabdals a l'hora d'estudiar la situació social d'aquesta llengua. D'ençà dels anys setanta del segle passat, la població illenca pràcticament s'ha triplicat.¹⁰¹ El principal factor d'aquest augment tan significatiu ha estat la immigració, entesa, des del punt de vista lingüístic, com la població que ha nascut fora dels territoris de parla catalana. Aquest creixement ha tingut

***El territori del domini
lingüístic amb una
proporció inferior de
nascuts en territoris de
parla catalana.***

un efecte evident en la composició de la societat illenca. Així doncs, mentre que el 1970 la població allòctona representava el 18 % de la composició total de la societat, ara representa el 41,3 %. L'augment en la població allòctona ha repercutit en el percentatge de la població nascuda en territoris de parla catalana, que ha passat del 82 % al 58 %. Una de les diferències importants pel que fa a la provenença de la població nouvinguda a final del segle passat i la dels darrers anys és que, mentre que la primera provenia de l'Estat espanyol, la més recent prové sobretot de l'estranger i ha arribat a superar la primera. Als anys setanta, la població allòctona de l'Estat representava el 16 % del total de la població i l'estrangera un poc més del 2 %. Actualment, però, els allòctons de l'Estat espanyol representen el 17 % de la població total i els nascuts a l'estranger s'han multiplicat per 10 i constitueixen, per tant, aproximadament un quart de la població (24,8 %). No és estrany, doncs, que les Illes Balears siguin el territori del domini lingüístic amb un percentatge superior de persones nascudes a l'estranger i, al mateix temps, amb una proporció inferior de nascuts en territoris de parla catalana.

Aquests canvis demogràfics tenen una incidència diferent en cadascuna de les illes. Així doncs, mentre que Menorca concentra el percentatge més elevat de població nascuda en territoris de parla catalana i el més baix de població allòctona, Eivissa i Formentera presenten el percentatge més baix de nascuts en el domini lingüístic i el més accentuat de nascuts a fora. Els valors de Mallorca són propers als valors del conjunt de totes les illes, a causa del pes relatiu de l'illa en el conjunt (la població de Mallorca representa el 77,8 % de la població total de les Illes Balears).¹⁰²

En matèria de formació específica, la Universitat de les Illes Balears, amb l'ajut de la Conselleria d'Educació, Universitat i Recerca, per mitjà de la Direcció General de Política Lingüística, ha ofert les formacions d'Expert Universitari en Dinamització Lingüística (30 d'octubre de 2019 - 30 de juny de 2020) i el Diploma Universitari de Legislació Lingüística i Drets Lingüístics (2 de novembre de 2020 - 30 de novembre de 2020). Els perfils formatius i professionals que han accedit a aquestes formacions són diversos.

101. Per obtenir més informació sobre aquestes dades de població, consultau el segon capítol de *l'Enquesta d'usos lingüístics de les Illes Balears 2014. Anàlisi* (GOIB, UIB, GenCat). https://gresib.uib.es/digitalAssets/494/494915_EU-LIB2014_corregida_24_05.pdf [consulta: 20 setembre 2021].

102. CENTRE DE DOCUMENTACIÓ SOCIOLINGÜÍSTICA DE LES ILLES BALEARS (CDSIB). <http://cdsib.uib.cat> [consulta: 20 setembre 2021].

Val la pena dir que el 2020 les Illes Balears han participat en la VII Viquimarató de la Llengua Catalana i que s'han publicat dues biografies de la filòloga menorquina Aina Moll: *Aina Moll i Marquès. Semblança biogràfica*, d'Isidor Marí i Mayans, i *Aina Moll i Marquès. Filòloga pionera i activista compromesa amb la normalització de la llengua catalana*, de Pilar Arnau i Segarra. Les dues obres constitueixen un material necessari per conèixer el llegat material i immaterial de la polifacètica Aina Moll.

